

כ"ק רוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

2
למסגרת
החסידות
2019-2020

שם גדול וקדוש בתורה

אלפים מכל חוגי הקשת התורנית
פקדו את אירועי שבוע החסידות בבנייני האומה
לרגל י"ט כסלו, חג הגאולה של רבנו הזקן זי"ע
ויום הילולת הרה"ק רבי דוב בער, המגיד ממעזריטש זי"ע
• מראות, שביבים והדברים שנישאו בהתוועדות המרכזית

קדוש הם

התוועדות אקטואלית רוויית לקחים מאלפים לכל יחיד בפרוש חג החנוכה
עם פה מפיק מרגליות, הרב יוסף יצחק ג'ייקובסון

ואני אבטח

אלפים רבים גדשו את אולם התצוגות בבנייני האומה במוצאי השבת האחרונה להתוועדות המרכזית הגדולה של חג הגאולה י"ט כסלו • יהודים מכל קצות הקשת התורנית נטלו חלק פעיל בסעודה הגדולה, הקשיבו לדברים הנפלאים שנישאו מפיי המשפיעים והאורחים והתרוממו טפה וטפחיים מעל הקרקע • שביבים ומראות מהמעמד הכביר

בנימין ליפקין
צילומים: חיים טוויטו

התפילה

ה ס הושלך בחלל אולם התצוגות. האות ניתן. צלילים קטנים של פריטה עלי אורגן חברו לסימפוניה אדירה של עוד ענק ממדים וכלי נשיפה עם קולות מקהלת המשוררים. הקהל כולו, למעלה מחצי רבבת אדם שדחסה את הקדמי באולמות בנייני האומה, נתן קולו בשיר. ארבע בכות, התווים הקדושים אותם חיבר והלחין בעל התניא והגאולה זי"ע, נישא בפי כול.

בשעה הזו, בעיצומו של ליל מוצאי השבת, הלילה שבין י"ט לכ"ף בכסלו, היו עיני רבים מהקהל עצומות בדבקות. לא מעטים מהם התרוממו באחת ממקום מושבם מהספסלים הארוכים, אל מול השולחנות הערוכים בסעודת מלווה-מלכה עשירה. כל גופם התנועע אנה ואנה ככל שעלו הבבות הנודעות של הניגון מאוקטבה נמוכה אל השליבה הבאה בסולם. אצבע צרדה של פלוני תופפה לפי קצב הניגון בעוד ידיו של רעהו נישאו כלפי מעלה וכמו קראו בשפתם שלהם אל-א נורא עלילה.

וכמו לא נהרו הנוכחים הנה, לפני שעות אחדות, מכל ארבע כנפות הארץ, בהותירם אחריהם בשורות איוב ועדכונים אחוזי בְּעֵתָה אודות המלחמה ומוראותיה. וכמו לא נשמעה אך לפני שעה קלה בלבד, בחלקים רבים ברחבי הארץ, צפירה עולה ויורדת שהניסה המונים מקרב העם היושב בציון, הלומי רעם, אל מרחבים מוגנים.

וכמו לא היה השיח הכללי השוטף את הארץ מקצה אל קצה בימים טרופים אלו, נע על המנעד הבלתי נתפס שבין מחוזה עוללים רכים, השבים ממנהרות שבי אפלות של אויב צמא דם, שניתקם ממעגל חייהם בואכה הנפת כורת עליהם ועל היקר להם, לבין שמות של נופלים קדושים הרואים אור חדשות לבקרים, מי בקרבות הניטשים ומי כשרידיה הבלתי מתכלים של אותה שבת שמחת תורה, שהארץ כולה השתנתה לבלתי הכר מאז פרצו מאורעות הדמים בה.

כל אלו כלא היו לרגעים אחדים, כחצות הלילה, עת אחזה בכולם לבת אש לוחטת. הקשת התורנית במלוא תפארתה ניצבה כאן על רגליה בשעה הזו בהרכב מרהיב. בני תשחורת כברי שיבה, מכל העדות והמעמדות, בני תורה מקרב עדות המזרח כ'מבקשים' עמלי תורה מהיכלי הישיבות הליטאיות והחסידיות; אברכים צורבים דרבנן כתף אל כתף עם בעלי בתים קובעי עתים.

כולם כאחד כמו הועתקו לפלנטה אחרת. הרחק משאון המלחמה. כמטחוי קשת מדאגת הקיום שאיימה בקרוב לשישים היממות האחרונות לחולל שמות בארץ וביושביה. בעת הזאת התרוממה שארית הנפש שריחפה בחלל טפח וטפחיים מעל הקרקע. אל הוויה אחרת, גבוה מעל גבוה. אל מחוזותיה של ערש החסידות שחרטה על דגל מבויעה חכמה בינה ודעת. אל היכלו של הצדיק שחרט בנפש כל הרוצה לדרוש את ה' כי המוח שליט בתולדותו על הלב ועל השאור שבעיסה.

שמחה של המתקת הדינים

זמן רב לפני השעה היעודה גדשו אלפים את האולם. את לב כולם הרגינה הבשורה המפעימה על כך שגם השנה תתחדש כנשר שמחת י"ט כסלו, יום הילולתו של הרה"ק רבי דוב בער זי"ע, המגיד ממעזריטש, ויום גאולת רבנו הזקן זי"ע, ובנייני האומה שוב יפתחו שעריהם לרגל ההתוועדות המרכזית. בואם של ההמונים ברינה אל ההתוועדות ביטא כמיהת נפש, ציפייה בה היו חדורים כולם מנער ועד זקן.

ולמי שרק זקוק היה לצידוק לשמחה זו גם בעת הזאת, בה החושך כיסה ארץ, באו דבריו הקדושים של כ"ק אדמו"ר זי"ע, לעת י"ט כסלו תשל"ד, שבועות אחדים לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים - אשר התנוססו למראשותיו של גיליון זה 'כי קרוב', אך בשבוע שעבר, והרעיפו טללי תחי גם על אחרון הספקנים, לאמור:

"זהו גם המענה לדעת השואלים שלכאורה, יש זמן לכל דבר, 'עת לשמחה', כך ש"ט כסלו בזמן כזה הוא אמנם זמן של שמחה, אבל צריך לדעת עד כמה וכיצד וכו'. המענה הוא - שאדרבה: כיוון שיש צורך בהמתקה מיוחדת, וכאמור, לא רק שיתבטלו הדינים, אלא שמזה תבוא טובה, וטובה שיהיה בה עניין של המתקה - הרי דווקא זמן זה מתאים לשמחה, ושמחה אמיתית."

את שרביט ההנחיה נוטל הסופר החסידי, הרה"ח ר' אריה ארליך. עטוי בכגרי שיראין לרגל מוצאי השבת וחג הגאולה שחברו להם

הגאולה, בספר התניא ובאורות ביאורו מאת רבותינו לשושלת אדמו"רי בית חב"ד.

הגה"ח הרב אפרים דמיכובסקי, מראשי ישיבת תומכי תמימים המרכזית בכפר חב"ד ומראשי המשפיעים המלווים את תכניות הלימוד של 'לב לדעת', מטעים את הציבור הצמא בזיקוק קצר מתוך הכריח התיכון של ספר התניא אשר לו בקיאות נודעת בו והוא עצמו נחשב לאחד ממבוכשי מגידי השיעורים בפרקיו ובכל מהלכו (תורף דבריו של הרב דמיכובסקי מופיע בנפרד בגיליון זה).

הקהל כולו עושה אוזנו כאפרכסת לשמע נאומו המרכזי של הגאון הגדול הרב מענדל וועכטער שליט"א, מגדולי המשפיעים בדורנו, הנושא מסה ארוכה ומאלפת, בטוב טעם ודעת כיד ה' הטובה עליו, בעומדו על נקודות של קשר בין תהלוכות אורחות חיייהם בקודש ודברי תורתם של בעל ההילולא ובעל השמחה (דברי הגר"מ וועכטער מופיעים בנפרד בגיליון זה).

ויהי כנגן המנגן

התרגשות אוחזת בקהל עם הופעתו של הגאון 'הינוקא', רבי שלמה בארי שליט"א. רבים הם הנוהרים בשנים האחרונות לשמע דברי תורתו והערב הזה מתגלה לרבים מהם, כמו לאלפים שטרם התוודעו לכך, כי כגודל גאונותו ובקיאותו המדהימה והבלתי נתפסת בכל התורה הנגלית לענפיה - ש"ס ופוסקים וכל הנלווים עליהם - כן גודל שליטתו מעוררת ההשתאות בתורת החסידות ובדרכי החסידות.

במשך שעה ארוכה נושא 'הינוקא' דבריו העשויים גג על גג, מאגדה לדרוש ומהם לרזי חסידות, והכל בלול ושזור בציטוטים למכביר עם שפע עולה על גדותיו של מראי מקומות עשירים, מוזן אל זון, מכל התורה הקדושה למקצועותיה (נאומו של 'הינוקא' מופיע בנפרד בגיליון זה).

כתום הדברים המאלפים, בעוד הכול נתונים ברישומם הכביר, מאזכר המנחה ברטט את מנהגם של חסידים מקדמת דנא לסיים מדי שנה בשנה בעידנא דחדוותא של י"ט כסלו את הש"ס, באמצעות חלוקה. "אף כ"ק אדמו"ר זי"ע", מספר המנחה לקהל, "בעיצומה של התועודות י"ט כסלו הארוכה, היה נוטל עט ורושם את שמה על המסכת שאותה נטל על עצמו במסגרת החלוקה".

עתה, עורך 'הינוקא' 'סיום' על כל התורה: ש"ס בבלי וירושלמי, ספר משנה תורה להרמב"ם וספר הזוהר הקדוש. שאגת "אמן" מהדהדת על 'הקדיש הארוך' כתום הסיום, נותנת את האות לסדרת ניגוני קודש, 'הניגונים המכוונים' שחוברו בידי רבנו הזקן ועוד ניגונים אותנטיים חב"דיים מיוחדים במינם. את כל הניגונים מלווה ניגונתו של 'הינוקא' הפורט בקלידים עלי אורגן ואותו מלווה מקהלת 'נרננה' וכלי הזמר בניצוחו של החסיד ר' נאור כרמי על שלל כליו הייחודיים.

עד שעותיו הקטנות של הלילה עוד שרו המסתופפים והמשיכו לשוחח ולחזק איש את רעהו להתהלך באורחותיהם של בעלי ההילולא והגאולה, לחזק ולהתחזק, ללמוד וללמד על מנת לשמור ולעשות. ■

יחדין, אורג ר' אריה במתק שפתיו לכל אורכו של הערב הגדוש, ציצים ופרחים אודות סודו של יום ושגב קדושתו.

את מסכת הנאומים ודברי התורה פותח האיש העומד בראש המפעל הגדול של שבוע החסידות בנייני האומה זה שני עשורים, הרב משה שילת, ראש מוסדות 'מעיינותיך', 'לב לדעת', 'תורת חב"ד לבני הישיבות', 'חב"ד בקמפוס', 'חב"ד לנוער' ועוד כהנה וכהנה. ידיו של הרב שילת ופועלו באים כמדי שנה בשעה הזו אל שיא פועלם.

ובכל שנה נדמה כי אין עוד שיא שניתן לכבוש אך המעוף שלו והלהט המאפיין כל אחד משריגי ענפי המפעלים הרבים שהקים בעשר אצבעותיו לתורה ולחסידות, מוכיחים בכל פעם מחדש כי בכל הקשור לקיום הייעוד "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" - אין גבול ואין תכלית.

הרב שילת משתף את הקהל ברובח והמתרחש בעצם רגעים אלו, לא רק באולם טדי, כאן בנייני האומה, בו נמכרים בשעה זו ממש רבבות ספרי חסידות במסגרת היריד הענק של כל ספרי החסידות, לקיים מה שאמר רבנו הזקן בעל ההילולא, "לא עלי לבדי היה הדבר הזה אלא על הבעל שם טוב ותלמידיו ותלמידי תלמידיו"; אלא במחוזות שונים בכל רחבי הארץ, מדן ועד אילת. יהודים מכל הגוונים ומכל צבעי וסוגי הכיפות מתעוררים הלילה הזה ומבקשים: בלתי לה' לברוך.

אגב כך קורא הרב שילת לאחרונים שטרם עשו זאת למהר ולהצטרף למעגלי הלומדים והנבחרים על ספר התניא כולו במסגרת

תכניות הלימוד של 'לב לדעת' ומוזכר כי המבחן הראשון בסדרה ייערך בכ"ד בטבת הקרוב, יומא ההילולא של בעל הגאולה, רבנו הזקן זי"ע.

הנגיד הרבני החסיד רבי יצחק שפירא שליט"א, נין ונכד להרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, מגדולי תלמידי מורנו המגיד זי"ע, בעל ההילולא, אשר בחסות תרומתו הנכבדה מופיע השנה לראשונה לאור עולם של המגיד 'מגיד דבריו ליעקב' במתכונת מבוארת ונהירה - מתכבד לשאת דברים.

לב לדעת ועיניים לראות

כמנהגם של חסידים וגוברין יהודאין מקדמת דנא לעת מלווה מלכה משתף הרב שפירא את הקהל הקדוש במעשי צדיקים; מאזכר ברטט את דבריהם הם זכרונם של זקנו הגדול ושל הצדיקים בעלי ההילולא והגאולה; ומשמש כפה לעולם כולו בהביעו תפילה כי המעמד הקדוש הזה יהיה ליכות עם ישראל כולו ובייחוד אחינו בית ישראל הנתונים בצרה, מי בחזית ומי בשביה, שיצאו במהרה מאפלה לאורה ובניצחוננו על אויבינו, כימים ההם בזמן הזה, כשימי חנוכה ממשמשים ובאים.

הגה"ח הרב פנחס וואלאך, מזכה הרבים בשיעורי חסידות כנדבך חשוב ויסודי במארג האנושי של 'לב לדעת' ו'תורת חב"ד לבני הישיבות', משתף את הקהל במילי מעלייתא מתורתו של בעל

פני ברבים

הזן עמדי

מתוך משאו המאלף של הגאון,
רבי שלמה בארי שליט"א, 'הינוקא',
בהתוועדות המרכזית של חג
הגאולה י"ט כסלו בבנייני האומה

החיבור הנורא והעצום שהוא חיבר, נ"ג הפרקים הללו, שהם נוראים ונשגבים ויש בהם סודי סודות והלכות אין סוף שאפשר להתקרב על ידן לה' יתברך ולהבין איך להתקרב ולדבוק בדרך הנכונה, בדרך שבה ישכון אור.

מגדולי תלמידי תלמידי תלמידי של בעל התניא, החסידים הקדושים המפורסמים שנהגו לשמש בקודש, היה הגאון הקדוש רבי שניאור זלמן פרדקין בן רבי שלמה מלובלין, בעל ה"תורת חסד", מתלמידי האדמו"ר הצמח-צדק, שהאיר את כל עולם התורה. אין שו"ת שהוא לא מוזכר בו. הוא היה מקורב לצמח-צדק ודבק בו, וקיבל ממנו את כל תורתו. גם הגאון הקדוש מרוגוצ'וב, הרב יוסף רוזין, היה בקשר ידידות מופלא עם הרב שלום דב בער, הרבי הרש"ב. לרבי הרש"ב הייתה אהבה מאוד גדולה לרוגוצ'ובר. אפשר לראות את האהבה שביניהם במכתבים שהתכתבו אחד עם השני. הרבי הרש"ב לא נהג להזכיר שמות של רבנים, אבל הוא היה תמיד מזכיר לשבח ובריאת כבוד את הגאון רבי חיים מברייסק, את ה"חפץ חיים" ואת הגאון הרוגוצ'וב, ביראה ובסילודין. הייתה ביניהם אהבה וחיבה גדולה מאוד.

הרבי הרש"ב היה בן של הרבי המהר"ש. הרבי המהר"ש המשיך הרבה רחמים וחמלה בעולם. הדרך שלו הייתה לגלות את הרחמים של ה', עד כדי כך שהיה נוהג מלהרוג כינים ופרעושים, כמו שהיה נוהג מורנו האריז"ל. הוא היה מאיר פנים לכל אחד - כל אדם שהגיע אליו, היה מאיר אליו פנים. בכל פעם שהייתה ברית מילה היה מנהגו להרים את עיניו לשמים. כך היה נוהג כל ימיו, בקדושה ובריאה ושמחה. ביום זה, י"ט כסלו, הוא היה עושה שמחה גדולה ומדבר בקודש מכל תהלוכותיו ומנהגיו של רבינו אדמו"ר הזקן, ובדרך הזו היה שוכן אור.

גילוי אלוקות בכתבים הקדושים

הגאון הקדוש בעל ה"דברת שלמה", רבי שלמה לוצקר, אמר פעם שהאריז"ל רצה שהאדם יעלה לשמים עם התורה, והבעל שם טוב הקדוש הוריד את השמים ונתן אותם לאדם. כך כל אחד יוכל להגיע מהמקום שהוא נמצא בו בעצמו, להתקרב לה' ולגלות אלוקות, ולא יצטרך לעלות לשמים. זאת הייתה הדרך שלו.

אדמו"ר הזקן גילה בחיבורים הנוראים שלו גילוי אלוקות כזה שכל מי שרק יפתח וילמד יוכל לראות גילוי אלוקות נורא ולהבין איך להתקרב לה' יתברך, את הדרך ואת המעשה אשר לעשות בשביל להתקרב לה' ברוך הוא. כמוכן שיש כזה הרבה סגולות - אפילו

רשות מרנן ורבנן גדולי התורה, וברשות כל הקהל הקדוש והנכבד, כל עם הקדוש.

היום, י"ט בכסלו, הוא יום ההילולא של רבינו הגדול המגיד ממזריטש, גדול תלמידי הבעל שם טוב הקדוש. לבעל שם טוב הקדוש היו כמה יורשים: רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה, בעל ה"תולדות יעקב יוסף" ושו"ת "בן פורת יוסף"; המגיד מזלוטשוב; רבי פנחס מקוריץ, בעל ה"מדרש פנחס" וה"ליקוטי שושנים"; ובעל ה"מגיד דבריו ליעקב" וה"ליקוטי יקרים", רבינו דב בער בן רבי אברהם ומרת חוה, המגיד ממזריטש.

הוא היה מורו ורבו של אדמו"ר הזקן, רבינו שניאור זלמן מלאדי, בן הרב ברוך ומרת רבקה, בעל ה"תניא", שהחיבור שלו מפורסם בכל העולם. הספר ההלכתי שלו "שולחן ערוך הרב" מבאר ונותן טעם להלכות; הרבה ביאורי הלכה והרבה טעמי הלכה יש בשולחן ערוך הרב לדברים שהיו נסתרים ונעלמים. הוא היה מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש, וירש ממנו את כל התורה שלו, את החכמה שלו ואת הביטול השלם והמוחלט. בכל י"ט בכסלו הוא היה עובר לפני התיבה ומשמש בקודש כשליח ציבור לעילוי נשמת מורו ורבו.

הרבי מהר"ש מליובאוויטש היה בכל שנה מספר מחדש את המעשייה, שכשהיה בעל התניא בבית האסורים הוא היה עוסק באמירת תהילים, וכשהגיע למזמור נה פסוק יט (כרמו על י"ט כסלו), כשאמר את הפסוק "פדה בשלום נפשי" - באותו הזמן התפלל בעל ה"משמיע שלום", ר' שלום שכנא מפראהביטש, שהיה בריחוק של כמה עיירות, על אדמו"ר הזקן שיצא לחירות, ואמר שהוא מוחין רגילות והוא האור שיכול להביא את הגאולה.

באותו הזמן שהוא התפלל עליו, נגלו אליו הבעל שם טוב הקדוש והמגיד ממזריטש מן השמים. יש אומרים שאדמו"ר הזקן לא ראה את הבעל שם טוב בחייו מעולם, ויש אומרים שהוא ראה אותו רק כשהיה תינוק. אך כשהוא ראה את המגיד ממזריטש הולך מאחורי אדם עם תואר פנים והדרת פנים, הוא הבין שזה הבעל שם טוב, ומיד קם. הבעל שם טוב שאל אותו: "אמת שאתה מדבר ממני?" אדמו"ר הזקן ענה לו: "אמת". אמר לו הבעש"ט: "תגיד דבר בשמי". אדמו"ר הזקן דרש לו את הפסוק "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", ואמר לו את החידוש שנכתב בשער היחוד והאמונה. הבעל שם טוב חיך, ואמר לו שביום הזה הוא יוצא מן המיצר.

באותו הרגע הסתובב מן השמים כל הסיבוב ונעשה הנס, ויצאו המוחין שלו מאפלה לאורה ומשעבוד לאור גדול. ניתנה החירות בכל העולמות להאיר את אור ה' ולהמליך את מלכות ה', כמוכן מתוך

ב

ידי הכלים, והחכמים הם אלה שבונים את הכלים.

במסכת תענית (דף ח עמוד א) כתוב שיריש לקיש היה חוזר ארבעים פעם על לימודו לפני שנכנס לשמוע שיעור מרבי יוחנן. זה לא היה בשביל לחזור עבור עצמו, אלא בשביל לבנות את הכלים לתורת מורו ורבו, בשביל שהוא ימשיך לגלות אותה. במסכת בבא קמא (דף קי עמוד א) רש"י מסביר שיריש לקיש היה חוזר את הלימוד לתלמידים בשביל שהם יוכלו לקבל ולהבין את תורת מורם ורבים רבי יוחנן. גם מה שכתוב בבבא מציעא (דף פד עמוד א) שיריש לקיש היה נחלק על רבי יוחנן בכ"ד קושיות, כל זה היה בשביל לגלות את הכלים, ולהמשיך את האור מעולם התהו לתוך אותם הכלים.

כששאלו את רבי לוי יצחק מברדיטשוב: במה זכיתם אתם, התלמידים הקדושים של המגיד, שהיו אצלכם נסים ונפלאות ואותות ומופתים? הסביר רבי לוי יצחק: מהקול של המקל של הרבי שלנו, כשהיינו שומעים אותו מתקרב, היה נופל עלינו פחד ואימה גדולה. ומהקול הקדוש הזה זכינו לכל ההשפעות והמדרגות וההשגות. הוא, רבי לוי יצחק, ואדמו"ר הזקן, היו מתבארים ביחד מתחת לשולחן כששמעו את הנקישות של המקל של המגיד שהגיע, מרוב פחד ואימה ורטט וזיע. מהפחד הגדול הזה ומהקול הקדוש הזה הם זכו לכל כך הרבה מעלות ומדרגות לאין שיעור. מזה נעשתה התורה שלהם והכוח שלהם – מהמורא שהיה להם ממורם ורבים.

חכמים מלמדים אותנו ללמוד את התורה ביראה, כמו שאומרת הגמרא במסכת שבת (דף ל עמוד ב) בשם רב גידל אמר רב: "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מור – תיכוונה". מה הכוונה "תיכוונה"? צריך שתיפול עליו פחד ואימה. אין הכוונה שאדם יתעלף או שלא יחיה בעולם, אלא שהוא יבין בשביל מה הוא לומד תורה ממורו ורבו. המטרה של התורה היא להביא אותנו מההפך אל ההפך, לשנות את הנבדלים, לשנות את המציאות, לגלות אלוקות. זוהי כל מטרת התורה. ככל שמתרבים ומתגלים האורות ויראת ה' יותר בעולם, על ידי זה מתקרבים לה' ברוך הוא.

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (בפרק ד) מביא ט סעיפים שבהם הוא מונה את הדרך איך ללמוד את התורה ואיך ללמד את התורה. הוא אומר שאדם צריך ללמוד את התורה מתוך אימה ומתוך יראה, כי ככל שישגי יותר יראה – הוא יקבל יותר ממנה. גם השולחן ערוך פסק (ביוה"ד דעה סימן רמז סעיף יא) שתלמיד חכם צריך ללמוד באימה כדי שהוא ימרה לקבל את הדברים, שימרה לשמוע אותם ולהבין אותם. האימה הזאת היא כדי לקבל את הדברים האלה ושיהיו לו לתועלת, לעזר ולסיוע. ככל שהוא יקבל יותר ויקפיד יותר, הוא יזכה לעלות במעלות לאין שיעור.

כל הסימנים בשולחן ערוך (בסימנים רמב"ד), כל ההלכות שעוסקות במלמדים ובתלמוד תורה, הן כדי שיהיו הכלים איך ללמוד את התורה. כשלומדים את התורה בלי הכלים שלה, האור לא יכול להתגלות מעילא לתתא. ככל שלומדים את התורה בכלים ובהכנה, על ידי זה מתגלה יותר ומתרבה יותר כבוד שמיא. נעשית יותר יראת ה', יותר מפחדים מה'. מתוך כך לומדים יותר מה המטרה שלנו בעולם הזה ובלימוד התורה: אנחנו רואים כל כך הרבה חשכות, כל כך הרבה גלות, ואנו מנסים לשנות את ההפך להפך ולגלות את מלכותו של ה'. וכל המטרה הזאת וכל הלימוד שמנסה להבין מה יעשה האדם בעולם, ייתכנו אך ורק על ידי החכמים.

בספר עצמו, בכמה שורות שלומדים – שהוא מסוגל לתיקון הנפש ולכל מיני עניינים בכל מיני פעולות והשפעות טובות וניסים ונפלאות וחיים טובים, וכל מיני טובות שנשפעות לאדם בזכות זה ועל ידי הלימוד הקדוש הזה.

יש מאמר יפה מאוד שכתב הרבי הרש"ב (בספר המאמרים תרנ"ט עמוד טס). הוא מסביר שיש עולם התהו ויש עולם התיקון. האורות בעולם התהו הם גדולים מאוד. את האורות הגדולים שמתגלים שם אי אפשר לפשט ולהמשיך לתוך כלים. המוחזין לא יכולים לשלוט על המידות. ובגלל זה הכלים נשתברו, והייתה נפילה. התוצאה היא העולם הזה, שנקרא עולם התיקון.

כך גם מסביר רבינו אדמו"ר הזקן ב"תורה אור" (בראשית דף כד, וכן בספר ויקרא דף לז). הוא מסביר שריבוי האור שהיה בעולם התהו הוא זה שגרם לכך שתהיה שבירת הכלים. הוא כתב שבעולם התהו הריבוי הוא לאין שיעור, ולכן הוא לא יכול להצטמצם. בעולם התהו החסד הוא ללא גבול, וגם הגבורה היא ללא גבול, וכן הלאה; האור נשפע ללא גבולות וללא צמצום. אי אפשר לפשט את האור הזה ולצמצם אותו לתוך מידות, כי הכלים קטנים מלהכיל את האור האלוקי העצום הזה שמתגלה. ודווקא כשהאור מתגלה בכלים קטנים, בכלים דצמצום – זהו עולם התיקון. בעולם התיקון, על ידי זה שאנחנו מכינים כלים, אנחנו יכולים לקבל את האור הגדול שנשפע מעולם התהו. זה היחוד והעבודה בעולם הזה – פה יש יותר כלים, ולכן יש פה הסתר פנים והעלם, ולא מתגלה האור העצום שנשפע מעולם התהו.

לכן הוא כותב בתורה אור (שמות דף נא) שנשמותיהם של חנוך ומשה היו מעולם התהו. בגלל שהיו נשמותיהם מעולם התהו, מהמקום הכי גבוה, האורות שלהם היו גדולים מאוד, ולכן נאמר בחנוך "ויתהלך חנוך את האלוקים". מסביר אדמו"ר הזקן שהוא כבר התהלך בעולם התהו, שהוא נשפע משם. לכן משה רבינו יכול היה לגאול את ישראל. הקב"ה שלח את הנשמה שלו מעולם התהו בשביל שעל ידו ייגאלו ישראל. לכן כתוב "כי מן המים משיתהו". "משיתהו" הוא רמז לעולם התהו, שמשם נמשה משה רבינו. ובגלל שהנשמות האלה באו מעולם התהו, יש בכוחן לפעול גילוי אלוקות כה גדול עד שהם יכולים לגרום לעולם להתבטל בפני האלוקות. אם יש להם הכוח הזה, זה הסימן לכך שמדובר בנשמות מעולם התהו.

לבנות את הכלים

צריכים להבין ולהתבונן בדברים.

כולם בעולם שואלים – איך זה שהגענו מדחי אל דחי והגלות הזאת נמשכת כל כך הרבה זמן ואנחנו סובלים כל כך הרבה ייסורים והרפתקאות? ההסבר הוא שזה בגלל שאין אמונת חכמים. החכמים הם הגדולים שיכולים לגלות את האור, את הגילוי שמשתלשל מעולם התהו לעולם התיקון, ולחבר ביניהם – ליצור את האחדות בין הכלים לבין האור. זה יכול להיווצר רק על ידי אמונת חכמים. ככל שתהיה יותר אמונת חכמים, על ידי זה יתרבה האור לתוך הכלי. כשאין אמונת חכמים ויש פגם באמונת חכמים, כל שכן ביזוי חכמים, על ידי זה נעשה תוקף ואורך הגלות הרע והמר. כל הצרות וכל הרפתקאות מתגלות ומשתלשלות משם. זאת בגלל שהדרך היחידה לגלות את האור היא על

במסכת סוטה (דף מח עמוד א) ובמסכת גיטין (דף ז דבברי התוספות), אמרו שאסור להשתמש היום בכלי נגינה ואסור לשמוע נגינה. אפילו שירה בפה על היין, לפי הרמב"ם (בפרק ה הלכה יד בהלכות תעניות), אסורה. כך גם פסק השולחן ערוך (בסימן תקס סעיף א), וכך נפסק להלכה. אין אפשרות להשתמש בכלי נגינה מזמן חורבן בית המקדש. אין שום היתר. אם כן, על מה נשמחים ונשמעים העולם? על רבינו המאירי (במסכת גיטין דף ז), שמסביר ומחדש שכל שירה שהיא של פריצות ושאינ בה שבח ותהילה לה' יתברך, זוהי השירה והניגון האסורים. אבל כל שירה וניגון שהוא לכבוד ה' ב"ה, אפשר להתקרב על ידה לה' ברוך הוא, והיא מותרת. כפרט בדור הזה, שיש בו כל כך הרבה תחלואי נפש, ומשתדלים העולם להתקרב ולהתבונן ולחשוב מה הדרך שאפשר להתקרב לה'.

כמובן, אחת הדרכים המעולות היא כוח הניגון, שאדמו"ר הזקן אמר שעל ידי כוח הניגון אפשר לצאת מהבוכה העמוק ביותר ולהגיע לדרגות ולמעלות הכי גבוהות שאפשר להתבונן ולהגיע אליהן. לכן היו בחב"ד כל כך הרבה ניגונים: הניגון של רבי אהרן מסטרשלא, והניגון של רבי יעקב מרדכי מפולטבא, והניגונים הרבים של אדמו"ר הזקן בעצמו הלחין. באותה התבוננות, מי שיתבונן ויסתכל יראה שכל שמתבוננים וחושבים על ניגון ועל כל דבר שבקדושה, הרי ששורשם מדברי חכמים.

המחזה שנגלה למשה בסנה

בזוהר כתוב שכשה' ברוך הוא נגלה למשה רבינו בסנה, משה רבינו ראה הר. על ההר ראה הרבה ציפורים, וכשהגיע לשם, כל הציפורים התפרדו מעבר לעבר ולא נשאר מהם שום דבר. בתוך הסנה הובוער, משה ראה שבעה מיני גוונים אש. רבי שמעון בר יוחאי אומר (בתיקון יב ובתיקון ח) שה' ברוך הוא הראה למשה את בית המקדש שעתיד להיבנות בידי בשר ודם, והראה אותו איך הוא נחרב. לאחר מכן הראה לו ה' ברוך הוא את בית המקדש שעתיד הוא יתברך לבנות, ובית המקדש הזה לא יחורב לעולם. זהו בית המקדש השלישי.

עוד הראה לו ה' ברוך הוא שכשבני ישראל יצאו מצרים, הוא רצה לתת להם מיד את בית המקדש. היה צריך שירד להם בית המקדש מן השמים, ולא מן. כך כותב רבי שמעון בר יוחאי (בזוהר פנחס דף רכא עמוד א). הוא רצה להוריד להם את בית המקדש מיד לגאולה, ללא שום גלות וללא שום מניעה, עם ענני שמיא ובגילוי המלכות של ה' ברוך הוא. אך כמובן, בעוונותינו הרבים נדחה אותו עניין ולא יכולנו לזכות ולקבל את הבית הזה. אבל אותו הבית שרצה לתת להם ביציאת מצרים, הוא הבית שעתיד להיבנות. ככל שנכין את הכלים ונתבונן, נוכל לקבל אותו, ועל ידי זה הוא ירד.

מסביר רבי שמעון (בתיקון כא) שאותו בית המקדש השלישי עשוי כולו מאבנים טובות ומרגליות, ויהיה מצויר עליו כל עובדין דמעשה בראשית. כל הבריאה כולה תהיה חרוטה ומצוירת על בית המקדש הזה, בית המקדש השלישי שכולם יראו אותו עין בעין. מסביר רבי שמעון (בזוהר משפטים דף קח עמוד א) ש"עין לא ראתה אלוקים זולתך" – אפילו מלאכים לא יוכלו להביט בבית המקדש השלישי. תיפול עליהם אימתה ופחד, מהפחד והמורא הגדול והאורות הגדולים שיתגלו בו. כי האור הגדול שנשפע מעולם התהו ומעולם התיקון יתאחדו, ולמעשה כל האורות יהיו נשפעים, ואז יתפרדו כל פועלי אוון. בזוהר פקודי (דף רמ עמוד ב) רבי שמעון אומר ש"בלע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים" זה רק בזמן שיבנה בית המקדש. אז הקב"ה ימחה את הסטרא אחרא מהעולם, ולא יהיה להם עוד כוח לשלוט לעולמי עולמים.

כשבית המקדש היה עומד היו אורות גדולים ונוראים מאוד, אבל הכלים נשתברו, כי לנו לא היו הכלים להכילים. שנאת החינם, שהגמרא ביומא (דף ט עמוד ב) אומרת שהחריבה את בית המקדש, זוהי ממש הכלים שמשתברים. הלשון הרע, שנאת החינם, אלו הדברים שמאבדים את האורות של הגאולה, אלו הכלים שמשתברים. באותו זמן שהאדם מדבר לשון הרע, מסביר הרבי הרש"ב שהכלים לא נשברים רק למעלה במרומים, אלא שהכלים ממשיכים ונשברים מבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה, עד שהם משתלשלים ומתגלים בעולם התיקון וגם כאן נשברים הכלים. אי אפשר ליצור מהם כלי בר שימוש ולגלות בהם אור חדש. בשעה שאדם פוגע ומבזה ומצער את עם ישראל ומדבר לשון הרע על עם ישראל, הוא פוגם בתפילין של קודשא בריך הוא, שנאמר עליהם "ישראל אשר כך אתפאר". מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לפגום בתפילין של המלך?!

נאחזו צריכים להכין את הכלים בינינו – אהבה, אחדות ואמונת חכמים הם הכלים שנבנים מחדש. אי אפשר לבנות כלי בלי אמונת חכמים, שכל דרך תורתנו וכל תורתנו סוכבת עליה.

כל הצדיקים והחכמים שהיו לנו בכל הדורות, בנו את הכלים. הם בנו את הכלים לאותם חכמים שיבואו אחריהם. הם ידעו שהחכמים שיבואו אחריהם יבינו בתורתם מה הם רצו בעולם הזה. בגלל שהם ידעו שהחכמים הללו יבינו את זה, התורה הצליחה לעבור מדור לדור. זוהי מסירת התורה. על ידי זה שהכינו את הכלים האלו ועל ידי זה שהתבוננו בהם, הם נתנו את הכוח והאור להביא את הגאולה.

ככל שנתבונן יותר ונשמח יותר ונעמיק יותר באמונה שלנו זה בזה, ובאהבה שלנו זה לזה, ככל שנחיה זה את זה ונעזור זה לזה, נהיה בכלל עם הקודש. אבל מי שמוציא את עצמו מעם הקודש ולא יודע לכבד את השני ולהעריך אותו, ולא יודע לתת אור ותקווה בחברו, הוא משבר את הכלים שלו ומשבר את הכלים של כל גדולי החכמים בכל הדורות, כי הוא מואס בתורה. לכן "מה דסני עלך לחברך לא תעביד" הוא כל עניין התורה על רגל אחת. כלומר, התורה היא כלי אחד. וזהו כלי שנבנה אך ורק על ידי אחדות ואהבת חינם.

בשביל זה אדמו"ר הזקן מוכיר כמה וכמה פעמים (וכן שאר אדמו"רי חב"ד) את עניין האחדות ואהבת החברים בדביקות ובשמחה, שהם הדברים שיכולים להביא לנו את הגאולה. אלו הדברים שיכולים לפעול בנו כל טוב ומכל טוב. אלו הדרכים שאפשר לקנות בהם לא רק עולם הזה אלא גם עולם הבא, ולא רק עולם הבא אלא גם עולם הזה – וגם גאולה.

אומר רבי שמעון בר יוחאי (בזוהר שלח לך בדרך קצע עמוד ב), שהקב"ה אומר לאברהם אבינו: קום, אני הולך ליתן שכר לבניך ששרדו בגלות המר הזה, על כל הצער שהם סבלו ועל כל הכאב שהם סבלו. אני מעיר אותך שתקום ותראה את כל מה שאני הולך לעשות ואת כל הנפלאות שאני עושה. לכן יעקב אבינו דחה ולא רצה לקבל את הברכות. הוא ידע שהוא שומר את זה לסוף האחרון.

יהי רצון שה' ברוך הוא יזכה אותנו לאחדות, שנוכה לאהבת חינם, שנוכה להיות קשורים לגאולה, שנוכה לאהוב את ה' ברוך הוא בכל הלב שלנו, שהלב יהיה בוער אליו יתברך, ושנוכה שהאהבה הזאת תתגלה בכל חללי הלב, בכל חדרי הלב, ולא תכפיא לסטרא אחרא שבחלל השמאלי, ולזכות לגילוי אלוקות, לנפש אלוקית שתתגבר ותעלה מעלה, ביתר שאת וביתר עוז, ולזכות לגאולה השלמה ולבניין בית המקדש, ואדוננו ומלכנו ה' ברוך הוא בראשנו, אמן ואמן.

איש פלא וספר ברא

מתוך משאו של הגאון החסיד הרב
מענדל זועכטער שליט"א בהתוועדות
המרכזית של חג הגאולה, מוצאי שבת
י"ט כסלו, בבנייני האומה

ומזדכך. אנו מתקרבים לביאת המשיח והעולם הולך ומזדכך כל יום וכל שנה.

נחזור לדברי הבעש"ט שאמר על רבנו: "אברך ששמו הולך מסוף העולם ועד סופו". אינני מאמין שיש יהודי אחד בעולם שלא שמע אודות אדמו"ר הזקן. על אדמו"ר הזקן העידו רבותינו כי היה "נשמה חדשה". מה פירוש? אנשים חושבים ש"נשמה חדשה" היינו בפשטות, נשמה כזו שאף פעם לא היתה בגלגול, כי כתוב בכתבי האר"י שכל הנשמות בדרך כלל, ובדרך האחרון בפרט, שבות ובאות בגלגולים, ואילו אדמו"ר הזקן הוא "נשמה חדשה", כזו שאף פעם לא היתה בגלגול.

אבל הפירוש הרבה יותר עמוק, כפי שאדמו"ר הזקן כותב ב'תורה אור' (בתחילתו, וגם ב'לקוטי תורה' שיר השירים):

ידוע שאדם הראשון כלל את כל הנשמות עד סוף כל הדורות עד ביאת המשיח; ואחרי ביאת המשיח יתגלו נשמות חדשות שעדיין לא היו מעולם. נמצאנו אפוא למדים שכל הנשמות שהיו כלולות בו פגם בהן חטא עץ הדעת, וזו הסיבה שאדם הראשון גרם והביא מיתה לעולם. שהרי לכאורה ישאל האדם: וכי מפני שאדם הראשון אכל מעץ הדעת אני הולך למיתה? אומרים לו: כל הנשמות היו כלולות באדם הראשון ולכן נחשב הדבר שכולן נפגמו עמו. לעומת זה, נשמות חדשות לא היו כלולות בחטא עץ הדעת. וזה הפשט "נשמה חדשה". כך אנו מקבלים קצת מושג על מי ולכבוד מי מדברים כאן.

איש פלא

בקשר למורנו המגיד ושייכותו לאדמו"ר הזקן, ידוע שבשעת הסתלקותו ב"ט כסלו תקל"ג, כשאדמו"ר הזקן ישב לצדו עם עוד תלמידים, אחז בו המגיד ואמר: "י"ט כסלו איז אונזער הילולא", י"ט כסלו הוא ההילולא של שנינו. בשעתו טרם הבינו מה כוונתו, עד לאחר כ"ו שנה - בגימטריה שם הוי"ה - בשנת תקנ"ט, אז, בו ביום נגאל אדמו"ר הזקן ממאסרו ויצא לחירות, ואז התחוויר הדברים הפלאיים שאמר המגיד לבחיר תלמידיו שעה קלה לפני עלותו בסערה השמימה.

למגיד היה בן יחיד, שכינוי היה ר' אברהם המלאך, והמגיד בחר מי ילמד עם בנו - אדמו"ר הזקן. היו אז בחצרו ענקים, גאונים גדולי עולם וקדושי עליון, ואדמו"ר הזקן היה אברך, הצעיר שבחבורה, ודווקא בו בחר המגיד כמי שילמד עם בנו וילמד מפיו רזי תורה. הם

ני דברים אירעו בו ב"ט כסלו: הוא חג הגאולה של אדמו"ר הזקן, ועוד קודם לכן הוא יום ההילולא של רבו הרה"ק רבי דוב בער, המגיד ממעזריטש ז"ע. נדבר אפוא אודות נקודות אחדות בדברי מורנו המגיד בשייכות לאדמו"ר הזקן.

יש סיפור הידוע ממקורות נאמנים שלפני שהרה"ק ר' מנדל מוויטבסק הגיע לארץ הקודש בשנת תקל"ז, בראש עליית החסידים הידועה, נסע לבעל התולדות יעקב יוסף לקבל ממנו ברכת פרידה ונכנס אליו בלוויית אדמו"ר הזקן, מאחר שהיו אמורים שניהם יחד לעלות לארץ (אלא שבסוף אדמו"ר הזקן נשאר במקומו כידוע).

בעל התולדות' שאל את ר' מנדל האם זוכר שהבעש"ט סיפר פעם סיפור בו נרמז שהוא - ר' מנדל - עתיד לעלות לארץ. השיב ר' מנדל: כן, זוכר אני. שאל אותו: נו? אמר לו ר' מנדל: נו, עכשיו אני עולה לארץ. שאל אותו התולדות' אם הוא זוכר מהסיפור שהוא בא לקבל ברכת פרידה ממנו, מה'תולדות'. אמר ר' מנדל: כן, מפני זה באתי, לקבל ברכת פרידה. המשיך ושאל אותו התולדות' אם הוא זוכר שהבעש"ט רמז אז שיתלווה אליו אברך ששמו ילך מסוף העולם ועד סופו, היכן הוא? אז נטל ר' מנדל את ידו של אדמו"ר הזקן וקירבו לבעל התולדות' באמרו: זה האברך.

היום רואים את התגשמות הדברים. שמו של אדמו"ר הזקן הולך מסוף העולם ועד סופו, ובכל שנה "מוסיף והולך".

אדמו"ר הזקן כותב באיגרת הקודש שבתניא (סימן יד) שבראש השנה מדי שנה יורד לעולם אור עליון חדש שטרם האיר מעולם. כך הוא גם בכלל חגי ישראל - והדבר נכון גם לכל יום, אבל בעיקר לדברים הבאים לתקופת השנה. ולענייננו: י"ט כסלו זה אינו עוד י"ט כסלו. זהו י"ט כסלו חדש, וי"ט כסלו תשפ"ד הרבה יותר גבוה ומביא אור הרבה יותר גדול מזה שהיה בתשפ"ג.

אין זה כמו שהעולם חושבים כן, כל שנה חוגגים, גם שנה שעברה היה כך - כי אחד מיסודות החסידות הוא שאין התיישנות; הכל חדש. לכן בליל פסח "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", ואדמו"ר הזקן מוסיף בתניא (פרק מז): "כאילו יצא היום ממצרים".

על כל פנים, נקודת הדברים היא שבי"ט כסלו בו מתחילה שנה חדשה לתורת החסידות, יורד אור חדש לעולם. אמנם בחיצוניות אנחנו כל העת בידידת הדורות, אבל בפנימיות העולם הולך

וכתיבת הלכה למעשה.

זהו דבר על-טבעי. לכל אדם באשר הוא יש טבע מסוים, נטייה מסוימת. אחד הוא בעל חסד עם אחרים, אחר אוהב ללמוד לעצמו, וכידוע בספרים שיש "מרה שחורה", "מרה לבנה" וכו' - ואם כן, כל אחד בנוי בצורה מסוימת. וכדי שיימצא אדם אחד שישכנו בו הרצוא והשוב גם יחד, וכששניהם בשיאם - זהו דבר על-טבעי. אבל זה כוחה של נשמה חדשה, שאינה מוגבלת בגדרי הטבע. לכן המגיד בחר בו, כי הוא האדם המתאים לכל אלו.

כשייש הבנה - יש הסברה

כל דבר שנעשה בעולם ובפרט כזה הקשור עם התורה וישראל, הוא בוודאי בהשגחה פרטית. כך גם ביחס לתאריך י"ט כסלו.

ידוע ששם הוי"ה אפשר לכתבו בארבעה אופנים - ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. אחד מהשמות זה שם מ"ה. כלומר, כשכותבים את אותיות השם עם המילוי בצורה כזו: יוד, הא, ואו, הא - הכל עולה בגימטריה 45. ואם נוריד את אותיות שם הוי"ה עצמן, נשארו 19.

מה המשמעות של המילוי? אפשר להסביר זאת בשני אופנים שונים: אופן אחד הוא שהמילוי פחות בערכו מהאות עצמה. כי מהו מילוי? כשאדם אומר לעצמו א' בלבד, הוא לא צריך את האל"ף - א' ל' פ', אלא די לו ב-א'. אבל אם הוא מדבר לאחרים ואומר אל"ף, אז הוא צריך גם את הל' וגם את הפ'. לדבר לזולת זו ירידה, אדם יוצא מעצמו ויורד לזולת. ולפי זה, המילוי נחשב פחות מהאות עצמה.

מצד שני, אפשר להסביר הפוך: כשאתה כותב א', אמנם אין שם ל' פ', אבל בהעלם יש שם ל' פ'. זאת אומרת שהמילוי נמצא בהעלם, והעלם זו מדרגה יותר גבוהה. אם כן ישנה מדרגת ההעלם, ואילו האות עצמה זהו הגילוי, ויש שאתה אומר א' ואז המילוי פחות מהאות. אם כן, המילוי מצד אחד יותר גבוה, ומצד אחר יותר נמוך. זה לכאורה נראה תרתי דסתרי, אבל האמת היא שהכל הולך יחד.

בקיצור נמרץ: כדי להסביר דבר מה לזולת, לא די בכך שאתה מביין אלא אתה צריך להביין היטב. אומרים בשם ר' חיים בריסקר ווארט, "אם חסר בהסברה - חסר בהבנה". כלומר, לדעת מסכת בעל פה זה פחות מלדעת שקלא וטריא. אמנם יש מעלה בכוח הזיכרון ללמוד מסכת שלימה בעל פה, אבל אם האדם יודע לדקלם אין זה אומר שהוא יודע את המסכת. הוא יודע לדקלם את המסכת. אבל מי שיודע

למדו כל יום שש שעות, שלוש שעות אדמו"ר הזקן למד עם המלאך תורת הנגלה, ושלוש שעות המלאך למד איתו קבלה. רואים בכך את החביבות הגדולה שרחש המגיד לאדמו"ר הזקן.

גם את כתיבת 'שלחן ערוך הרב' הטיל המגיד עצמו על אדמו"ר הזקן, כמו שכותב בנו אדמו"ר האמצעי בהקדמת השולחן ערוך. וגם זה פלא גדול. היו לו למגיד באותה עת שם תלמידים מבוגרים הרבה יותר וגדולי תורה, והמגיד בחר באדמו"ר הזקן שהיה אז בשנות העשרים לחייו.

עוד דבר מאוד מעניין רואים בשייכות לאדמו"ר הזקן:

מצד אחד, מכל תלמידי המגיד, מי שעסק הכי הרבה בהפצה ופרסום של פנימיות התורה היה אדמו"ר הזקן. מלבד התניא, תורה אור ולקוטי תורה, יש ממנו עשרות ספרים בסדרת 'מאמרי אדמו"ר הזקן'. נביעה כבירה של פנימיות ודבקות באלקות. מצד שני, בה בעת אדמו"ר הזקן כתב את השולחן ערוך שלו שהוא נגלה דתורה בטהרה.

מי שקצת למד חסידות ודאי מכיר את המושג "רצוא ושוב", המיוסד על הפסוק במראה יחזקאל "והחיות רצוא ושוב". נקודת הדברים בקצרה: "רצוא" זו התנועה שאדם רוצה להתעלות, לצאת מהעולם, בדרך "רצוא". לעומת זה, "שוב" הוא ההפך הגמור - ירידה חזרה לעולם.

יש בזה הרבה דרגות, ולדוגמה: ימות החול הם "שוב", אדם הולך בעולם לעבודתו ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים", "בכל דרכיך דעה". לעומת זה, בשבת קודש - אין עולם, "שבת וינפש", זהו "יומא דנשמתא" המוקדש ל"רצוא".

כך גם בתורה יש צדדים של רצוא ושוב. נגלה דתורה היא שוב, כי בהלכות התורה הנגלית יורדים כביכול לעולם ומתעסקים את הדברים כפשוטם בחיים הרגילים, המותר והאסור, הכשר והפסול, החייב והפטור וכו'. אמנם פנימיות התורה היא רצוא, כי בה עוסקים בענייני הנשמות, העולמות העליונים ושאר דברים רוחניים. כך גם בתורת הנגלה עצמה יש מחד גיסא פלפולים, ומאידך גיסא יש הלכה למעשה. בפלפולים לא בהכרח נכנסים לפרטי פרטים, ואילו בהלכה צריך לדייק על כל פרט קטן, האם זה מותר או אסור.

אם כן, נמצא שבתורה גופא השוב זה נגלה דתורה ובפרט במקצוע ההלכה שבה. ורואים כאן דבר פלא: אדמו"ר הזקן עמד בשיא הרצוא, כפי שמתבטא בשפע העצום שהשפיע בפנימיות התורה בה מתגלה עוצם דבקותו באלקות, ויחד עם זה היה בשוב גמור, עד לדקדוק

יש כדור. אחר כך יש בעיה אחרת, גם לזה יש כדור. וכך האדם "מוסיף והולך" כדורים. כולם מכירים את זה.

לעומת זה, יש גם רופא טבעוני. אבל בזה אין רופא טבעוני לבעיות אף-אוזן-גרון, לב או מוח. יש רופא טבעוני. מה ההבדל? מאוד פשוט. הראשונים אינם מטפלים באדם אלא במחלה. 'תאכל מה שאתה רוצה, רק קח כדורים שלוש פעמים ביום'. 'תעשה מה שאתה רוצה, רק קח כדורים ללחץ דם'. רופא טבעוני עובד אחרת: הוא מטפל באדם, לא במחלה. לא משנה מה הבעיה שלו - לחץ דם, סוכרת, הכל נובע מאותה בעיה. למשל, מה האדם אוכל? אולי הוא אוכל את הלב, או אוכל משהו לא בריא, וכן הלאה. ממילא בטיפול כזה האדם נעשה אדם בריא.

לענייננו: אדמו"ר הזקן מתחיל בתניא פרק א' ואומר שיש נפש הבהמית, סטרא אחרא, "וממנה באה כל המידות רעות". אדמו"ר הזקן מניח פה יסוד: כל המידות הרעות מתחילות מדבר אחד - יש נפש הבהמית. מה זה נפש הבהמית? אני, אני קיים. הנשמה אומרת: הקב"ה קיים, אבל הנפש הבהמית אומרת: אני קיים, וזה האדם עצמו, ומכאן נובעות כל הבעיות. ממילא כשאדם 'בין אחדות ה' ויגביר את הנשמה על הגוף והנפש הבהמית, לא יצטרך לדבר איתו על כל בעיה ובעיה, כי בעצם ההבנה שמניח התניא יש כבר בידו את "כל התשובות על כל השאלות".

אם כן, לאמיתו של דבר אין לאדם הרבה בעיות. לעתים האדם נבהל: אוי, יש לי כל כך הרבה בעיות, אני כעסן ואני בעל גאוה, מה אעשה? איך אני יוצא מכל זה? אדמו"ר הזקן אומר: לא, יש לך רק בעיה אחת. יש לך נפש הבהמית. זו הבעיה היחידה. "וממנה באות כל המידות רעות". מה עושים? צריך לעשות טיפול שורש. כל זמן שלא נטפל בשורש, אדם כל הזמן יבלה בבעיות. כדור ללחץ דם לא פותר בעיה. מי שלוקח כדורים ללחץ דם ממשיך איתם לכל החיים. אבל יש דרכים אחרות לצאת מזה. אדמו"ר הזקן אומר: טפל בנפש הבהמית שלך, ואז תפתור את הכל.

דברי תורה כזמירות

איך מטפלים בנפש הבהמית?

אפשר כמובן לדבר על כך כל הלילה, אבל במסגרת קצרה זו נאמר את הנקודה. החסידות מרוממת את האדם לעולם אחר, עולם הזה לא מעניין אותו. אינני אומר שכיום אחד אדם הופך לצדיק, אבל ככל שלומדים יותר חסידות - העולם פחות תופס מקום.

למה אדם כועס? למה יש לו תאוה? כי הדברים תופסים מקום אצלו. ילד קטן, כשאתה לוקח ממנו את הצעצוע שלו, הוא צורח ובוכה; אדם גדול, לעומתו, אם תיקח ממנו את הצעצוע - לא קרה דבר. ילד קטן אוכל גלידה עם כל רמ"ח האברים ושס"ה הגידים, הוא נמצא בזה בכל הנשמה שלו. אדם מבוגר, איש עסקים, יכול גם לדבר בטלפון ודרך אגב לאכול גלידה. אמנם גם הוא אוכל גלידה, אבל הוא לא 'שם', הוא בטלפון. הגלידה היא רק דרך אגב.

על דרך זה, ככל שאדם מתרומם יותר, עולם הזה פחות תופס מקום אצלו. וזה מה שאדמו"ר הזקן עשה. הוא נתן לנו מאמרים נפלאים, פשוט תענוג ללמוד. וכל מאמר שאדם לומד, פשוט מרומם את הנפש. אתה לומד על הקב"ה, על סוגיית אחדות ה', וזה מרומם אותך. אוטומטית, אתה פחות מעוניין במה שיש לעולם הזה להציע. זה לא מכעיס אותך, לא מגרה אותך, זה מאבד את הערך, וזו כל הנקודה. למה יש מלחמות בין אנשים? כי העולם הזה תופס מקום בעיניהם. וככל שהעולם פחות תופס מקום, יש פחות מלחמות.

אתן דוגמא יותר פרטית: בסוף התניא (קונטרס אחרון ד"ה "דוד זמירות קרית להו") מובא מה שאמר דוד המלך "זמירות היו לי חֶקֶן

לחזור על המסכת שקלא וטריא הוא חייב להבין, הוא צריך לתרגם את המילים של הגמרא בשכלו שלו, במילים שלו, וזו הבנה. ואם כן, ככל שאדם מסוגל יותר להוריד את הדברים, סימן הדבר שהוא תפס את עומק השכל.

ידוע שחב"ד זה חכמה, בינה ודעת - הבנה והשגה. את הדברים הכתובים ב'כתר שם טוב', ב'מגיד דבריו ליעקב', ב'תולדות' ושאר ספרים בצורה של 'נקודה', אדמו"ר הזקן הסביר הכל באריכות, בהבנה והשגה, במשלים ודוגמאות שכל אחד יכול להבין. כמו הגמרא לעומת המשנה - במשנה נאמרת הנקודה ובגמרא בא ההסבר.

אמנם, אין הכוונה שאדמו"ר הזקן ניחן רק בכוח הסברה מצוין. ברור שהיה לו כוח הסברה, אבל כדי להסביר הוא צריך לדעת באמת את הנקודה, לתפוס את עצם השכל. אם כן, זהו ה-י"ט: מצד אחד זהו מילוי של שם הוי"ה, והוא יותר גבוה מהאות עצמה, אבל הוא גם יותר נמוך. כי כך בדיוק היה אדמו"ר הזקן: הוא אמנם הוריד את הדברים הנעלים עד למטה-מטה, לחכמה בינה דעת, אבל בה בעת הדבר מבטא שהוא לקח את זה יותר ויותר גבוה.

לא ספר רגיל

ספר התניא נראה אחרת מכל ספר, גם בין אלף ספרים אחרים אפשר לזהות אותו. גם חיצונית, הוא קטן יותר ועשוי בפורמט שונה מאחרים. היה פעם יהודי עשיר שכתב לכ"ק אדמו"ר זי"ע כי עלה ברצונו להדפיס את התניא מחדש "כמו כל ספר רגיל", זה היה לשונו. הרבי השיב לו: התניא אינו ספר רגיל.

אני רוצה להסביר את הדברים מעט, אף שאפשר לדבר על כך שעות ארוכות:

אדמו"ר הזקן כותב בשער התניא שהוא מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", איך לעבוד את ה', ומוסיף וכותב בהקדמה שבספר זה יש תשובות לכל השאלות. אחרי כן הקדמה אנו מצפים שנפתח את התניא ותהיינה פרוסות לפנינו שאלות ותשובות: מה עושים עם בעיה זו, ומה עושים כדי להצליח בהתמודדות זו. אך אין לדבר זכר. אדמו"ר הזקן כמעט ואינו מתייחס לפרטים ספציפיים באתגרי עבודת ה'.

הדבר היחיד שבו מעניק הספר הקדוש הדרכה בפרטיות בעבודת ה' הוא עניין השמחה, שזה היסוד הכי חשוב בעבודת ה'. לשם כך הקדיש אדמו"ר הזקן תשעה פרקים בחיבורו. מלבד זאת, כל השאר מובלע פה ושם. כך למשל, באגרת הקודש (סימן יא) אדמו"ר הזקן מדבר על יש מאין, ואגב כך מבליע "ועל כן הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת". כך גם בתניא כשמאריך בענין אחדות ה' (פרק כב) הוא כותב, "ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כעבודה זרה ממש". יש כאלה "לכן" בתניא כמה פעמים, אבל אדמו"ר הזקן לא מתייחס בפירוט לבעיה עצמה. הוא מסביר עניין מסוים, ועל פיו כבר ממילא מובן מה עושים בבעיה זו וזו - "לכן".

מה הנקודה פה? מה הרעיון של הספר הזה?

אדמו"ר הזקן מתחיל בתניא בפרק הראשון לברר שאלה אחת: מה השורש של כל הבעיות? כל אחד יש לו הבעיות שלו. אחד כעסן, אחד בעל גאוה, ואחר בעל תאוה. האדם נולד פרא אדם, כנאמר, "עיר פרא אדם יולד". אבל מה השורש של הכל?

לשם דוגמה, בכל בעיה גופנית אפשר לטפל בשני אופנים: יש אנשים שהולכים לרופא הרגיל, הקונבנציונלי. יש רופא אף-אוזן-גרון, יש רופא לב, יש נוירולוג וכיוצא באלה, וכל אחד מטפל בתחומו בלבד. יש לחץ דם - הרופא נותן כדור. מה הכדור עושה? הוא לא מרפא את האדם, הוא מוריד לחץ דם. אם יש סוכרת - טוב, גם לסוכרת

בבית מגוריי, "לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי". לדוד המלך היו צרות רבות, ומה עשה? השתעשע בתורה.

איך לומדים את זה בפשטות? לדוד המלך היו צרות - אז הוא פתח איזה רמב"ם בנדרים, איזה רשב"ם בבבא בתרא, איזה שב שמעתא, ושכח מכל הצרות. אבל אם זה הפשט, לזה לא צריך להיות דוד המלך. כל אחד יכול, וגם להבדיל גוי - אם יש לו בעיות הוא ייקח ספר היסטוריה מלפני 200 שנה, יקרא וישכח מכל הצרות שלו. מה פה הגדלות של דוד המלך?

אדמו"ר הזקן מסביר את זה בדברים מתוקים מדבש:

מה פירוש "זמירות היו לי חקך"? דוד המלך התבונן איך שכל העולמות - לא רק העולם הזה, אלא כל סדר ההשתלשלות, "אין מספר לגדודיו", "עלמות אין מספר" - הכל תלוי בקוץ אחד של הלכה בתורה. אם בתפילין של האדם חסר קוצו של יו"ד אין קיום לעולמות. ואם התפילין כשרים - יורדים שפע וגילויים, נעשית עליית העולמות וירידת השפע. אם הכהן חושב בקרבן מחשבת חוץ לזמנו, חוץ למקומו, הכל פסול - כלום לא קורה בעליונים ובתחתונים. ואם הכל נעשה כהלכה - יש עליית העולמות וכו'.

דוד המלך התבונן: אם כן, מה ערכם של כל העולמות לעומת התורה? ומה ערכן של הצרות שלי? אם כל סדר ההשתלשלות תלוי באות אחת של תורה, מה שווים כל העולמות? אין הכוונה שהתבונן בלומדות והתעמק בסוגיה וממילא שכח מהצרות. לא זו הגדלות של דוד המלך. דוד המלך התבונן בגדלות של תורה, בעומק חכמתו יתברך, שכל סדר ההשתלשלות - בלי גבול עולמות - תלוי באות אחת. יהודי מאחר זמן קריאת שמע בדקה אחת, הוא יודע מה הוא מאבד? ואם הוא אומר קריאת שמע בזמנה, יש עליות בכל סדר ההשתלשלות. אם כן - אומר דוד המלך לעצמו - הצרות שלי, איזו תפיסת מקום יש להן?

זה מה שאדמו"ר הזקן מסביר, וזה מבט אחר לגמרי. אפשר ללמוד על זה בלי סוף, אבל אדם שלומד כך מרגיל את הראש שלו להסתכל בהסתכלות הזו על העולם. ממילא, העולם הזה פחות ופחות תופס מקום בעיניו, ואז הוא יותר ויותר מונח בקדושה.

האיתן שבנשמה

לספר התניא יש שלושה שמות: ספר התניא, ספר של בינונים, ליקוטי אמרים. חשבתי לומר על דרך רמז, שהשמות הללו הם כנגד כמה סוגי אנשים החורשים לגשת וללמוד תניא.

אחד אומר: זה משהו חדש, לא כמו כל הספרים - לכן אדמו"ר הזקן אומר לו: אלה ליקוטי אמרים, אני רק מלקט מהקדמונים. אתה יכול ללמוד, היה רגוע.

אחר אומר: אלו דברי קבלה, דברים גבוהים. זה שייך לצדיקים, למקובלים - אומר לו אדמו"ר הזקן: לא, זה ספר של בינונים, אני מדבר לכל יהודי.

דלגבי השם תניא - ידוע שאדמו"ר הזקן התחיל את ספרו "תניא בספ"ג דנה"ג". אנחנו פותחים את הגמרא, ושם לא כתוב כך. לא כתוב "תניא", כתוב: "דרש ר' שמלאי", אלא שיש בצד גרסה בה

נאמר "תניא". למה הוא נקט את הגרסה הזו? מוסבר בזה, בשתי דרכים:

(א) כתוב באדרא שיש קליפה הנקראת "תניא", וזו קליפה המונעת מללמוד פנימיות התורה. ויש רמז בפסוק, "למה תנאון" - תניא. אדמו"ר הזקן רצה "זה לעמת זה", לתת שם 'תניא' נגד הקליפה הזו.

(ב) עוד ידוע, שיש בנשמה כמה דרגות: נפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה. ועצם הנפש נקראת תניא, כי תניא אותיות 'איתן', שמשמעותו: ישן, או חזק, כנאמר "איתן מושבך", ואיתן מרמז על עצם הנשמה של יהודי, שעליה אומרים בברכות השחר "טהורה היא".

מה פירוש "טהורה היא"? וכי האדם לא עושה חטאים?

אדמו"ר הזקן מבאר מה שאומרים "טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפתחה". מה כל האריכות הזו? אנשים חושבים שהנשמה יורדת מלמעלה פעם אחת בלידת האדם ואחר כך בפטירתו היא חוזרת. אבל זה לא מדויק. הנשמה עצמה נמצאת כל הזמן למעלה, ומה שמחיה את הגוף זה "הארת הנשמה" בלבד. אם כן, עצם הנשמה כל הזמן נותר למעלה, וממילא כל העת היא במדרגת "טהורה היא", ומה שנפגם אלו הכוחות הגלויים, הנמוכים יותר. לכן כתוב בורה על הפסוק "ונפש כי תחטא", שרק מדרגת "נפש" נפגמת אבל לא "חיה-יחידה". זה פירוש "איתן".

לכן אדמו"ר הזקן קרא לספרו 'תניא' - אותיות 'איתן', כי הלימוד בו מעורר את עצם הנשמה, כמו שרואים בחוש.

פעם אחת, באירוע של שמחה, סיפר לי הרב מרדכי אליהו זצ"ל שביקר אצלו יהודי והתאונן בפניו שנופלות לו מחשבות של אפיקורסות והוא לא יודע מה לעשות. "אמרת לך" - כך אמר לי הרב מרדכי אליהו - "לך למקווה, ואחר כך קח תניא ועבור על כולו ברצף". אמר האיש: אבל אני לא מבין תניא. "אתה לא צריך להבין שום דבר" - אמר הרב אליהו - "לך למקווה, טבול ועבור על התניא". היהודי הזה עשה כדבריו, ואחר כך חזר אליו ואמר שהמחשבות עזבו אותו וברוך ה' יש לו מנוחה.

יש עוד סיפורים כגון אלה, אבל מה הנקודה כאן?

תניא מדבר לנשמה. אפילו אם אתה לא מבין - הנשמה מבינה. זה השם השלישי - תניא.

לכן אומר הפסוק "משכיל לאיתן האזרחי". פירוש, שלעתיד לבוא יזרח האיתן שבנשמה בכל יהודי.

אנחנו קרובים לביאת המשיח, ואז יהיה כנאמר "ישקני מנשיקות פיהו", כמו שפירש רש"י שתתגלה פנימיות התורה - "סוד טעמיה ומסתרי צפונותיה". כולם ילמדו "ליראה אותי", לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד". כולם ילמדו חסידות, כולם ילמדו קבלה וכולם יהיו דבוקים בקב"ה בתכלית הדבקות, עד שה"ש הנברא וה"ש האמיתי" יתאחדו, וההכנה לזה היא פנימיות התורה. עכשיו, ביי"ט כסלו, זה זמן טוב להתחיל בלימוד התניא מחדש. ורק אוסיף עצה אחת: יש ספר 'שיעורים בספר התניא'. זה ספר עזר מאוד פשוט וקצר, ובלעדיו קשה להבין את התניא. אפשר ללמוד בזה כל יום כמה דקות, ולסיים במשך שנה את כל התניא על כל חלקיו. ויהי רצון שעל ידי לימוד החסידות נזכה במהרה ממש לגאולה האמיתית והשלמה.

בבית ובלבבך לעניינינו

תורף דבריו של הגה"ח הרב אפרים
דמיכובסקי שליט"א, מראשי ישיבת
תומכי תמימים כפר חב"ד ומרבני תכנית
הלימוד 'לב לדעת' ללימוד כל ספר התניא -
בהתוועדות המרכזית של חג הגאולה, מוצאי
שבת י"ט כסלו, בבנייני האומה

כצדיק בעצם העניין של צדיק.
אדמו"ר הזקן מבאר שיש לנו שתי מערכות נפש: יש מערכת
הנקראת "לבושי הנפש" ויש מערכת הנקראת "כוחות הנפש".
ה"לבושים" של הנפש הם מחשבה, דיבור ומעשה. על זה סובב רוב
רובו של השולחן ערוך, שמצווה אותנו ומדריך אותנו מה אדם צריך
לעשות, לדבר ולחשוב, ומה אסור לו לעשות. אבל מלבד שישנם עשרת
כוחות הנפש עצמם. עשרת כוחות הנפש משמעותם - מה השכל שלך
תופס, ומה הרגש שלך מרגיש. כלומר, מיהו אתה בעצמך? לא רק
מה אתה עושה, חושב ואומר, אלא מיהו האדם עצמו? מה המחשבה
הראשונה שנופלת לך לראש כשאתה קם בבוקר? מה המחשבה
האחרונה שאיתה אתה נרדם כלילה? איפה אתה עצמך נמצא?
אדמו"ר הזקן אומר לנו שזאת כוונת הפסוק שעליו מיוסד כל התניא:
"כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו". מהו "הדבר"? זו
עבודת ה'. מהי הדרגה של עבודת ה' הקרובה לכל אחד ואחד מאיתנו?
זה לא רק שנדבר, נעשה ונחשוב את הדברים הנכונים, אלא גם שהמניע
הנפשי שגורם לנו לעבודת ה' יהיה מניע של קדושה, מניע לשם שמים.
יש בזה אולי גם סגולה, גם פרנסה, אולי כבוד. אבל לא בשביל זה אתה
עובד את ה'. אתה עובד את ה' בשביל ה'.

אלו למעשה דברים פשוטים. המצווה הראשונה במצוות עשה היא
אהבת ה'. אהבת ה' היא היסוד לכל רמ"ח מצוות עשה, ויראת ה' היא
היסוד לכל שס"ה מצוות לא תעשה. השאלה היא איך יכולים לעורר את
אהבת ה' האמתית - שיהודי יבוא למצוות מתוך רגש של אהבת ה',
שהוא ירצה להתקרב לה' בידיעה שאין דרך להתקרב אליו יתבונן אלא
אך ורק בקיום מצוות ובלמוד תורה.

בשביל זה צריכים להיכנס למבנה הנפשי שלנו. מי אנחנו? מה
המהות שלנו? בא אדמו"ר הזקן ואומר, על יסוד כתבי האר"י, שלכל
אחד ואחד מישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נפשות: נפש
אלוקית ונפש בהמית. זה לא רק שמי שמגיע לדרגות מסוימות מקבל
נשמה, אלא לכל יהודי באשר הוא יש נשמה. אדמו"ר הזקן מחנך אותנו
להסתכל על עצמנו קודם כול כמציאות של נשמה ולהסתכל גם על
יהודי אחר קודם כול כמציאות של נשמה.

על פי זה מבאר אדמו"ר הזקן שכשהנשמה באה ואומרת "אל תהי
רשע בפני עצמך", מדובר על לבושים. אם אתה יודע שאתה בסדר
ואתה חושב מחשבות טהורות, מדבר דיבורים של תורה ומעשים של
תורה - אין סיבה שתסתכל על עצמך כרשע. לעומת זה, הברייתא
מדברת על השאלה מי אתה בעצמך ומפני זה היה בעיניך כרשע.
בשאלה הזאת אדמו"ר הזקן מאריך ומעמיק בשבעה עשר הפרקים

ה נוסח שמאחלים חסידים ביי"ט כסלו זה 225 שנה, מאז
שנת תקנ"ט, הוא: "לשנה טובה בלימוד החסידות ובדרכי
החסידות תכתבו ותחתמו". זאת אומרת, היום הזה של
יי"ט כסלו הוא יום של חג ויום של קבלת כוחות מחודשים
לשנה שלמה - מיי"ט כסלו זה עד יי"ט כסלו בשנה הבאה - כדי שנוכל
להתקרב יותר ויותר לעניינים הנפלאים שעליהם היה קטרוג כה גדול.
תוכן הקטרוג היה שאפשר להסתדר גם בלי זה, אפשר לעבוד את
ה' גם בלי זה - לא חייבים להתבסס ולהשתמש בדרך הנפלאה של
אדמו"ר הזקן, שלמענה גילה חלקים נסתרים יותר ופנימיים יותר
בנשמה. אפשר להסתדר בלעדי כל אלה, וממילא הדברים הללו שייכים
כביכול רק ליחידי סגולה. רק מי שכבר מילא כרסו בש"ס ופוסקים
ומי שמזוכך בתכלית הוא שיכול לעסוק באותם עניינים מיוחדים, אבל
העניין את הרז הזה לכל יהודי באשר הוא - על כך היה הקטרוג.
אם כן, החג שאנחנו חוגגים, חג הגאולה, פירושו שהוסר הקטרוג.
כלומר שאכן כל יהודי, אם רק יתכוון לזה בכנות, יכול לגשת אל
הקודש פנימה ולהשתמש בתוכן הפנימי שגילתה לנו תורת החסידות
כלל ואדמו"ר הזקן בעל הגאולה בפרט.

השאלה היא: מי אתה?

נתחיל מדוגמה פשוטה, מהשוורות הראשונות של ספר התניא
קדישא. השאלות הראשונות שאדמו"ר הזקן שואל בפרק א' של
התניא, נובעות מסתירה בין משנה לברייתא. יש ברייתא במסכת נידה
האומרת: "אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך
כרשע". לעומתה יש משנה במסכת אבות שכולנו מכירים: "אל תהי
רשע בפני עצמך".

מוסיף אדמו"ר הזקן ואומר שהמשנה באבות גם מובנת מצד
הסברא. מה טוב בכך שאדם יסתכל על עצמו כרשע? ממה נפשך: אם
הוא מקיים מצוות ומסתכל על עצמו כרשע, יבוא לידי עצבות. אך אם
יהיה אדיש לזה, יוכל לבוא לידי קלות ח"ו. המשנה מאוד מובנת, אבל
מה פירושה הברייתא?

נקודת ההסבר, בקיצור הדברים, היא שאדמו"ר הזקן מחלק כבר
בפרק הראשון של ספר התניא בין אותם מאמרי חז"ל שמדברים ב"שם
המושאל" לבין מאמרי חז"ל שמדברים ב"שם התואר". יש "בינוני"
בשם המושאל שהוא, כמו שכתוב בכמה מאמרי חז"ל, מי שיש לו
מחצה על מחצה מצוות ועבירות, וממילא מי שיש לו יותר מצוות
מעבירות הוא כבר צדיק. מצד שני יש מאמרי חז"ל שמדברים בשם
התואר. הכוונה היא שנתאר מישהו כבינוני בעצם העניין של בינוני או

כשיהודי לומד על האמת שלו ומבין באמת מי הוא, מה זאת נשמה, מה זה באמת דף גמרא, מה זאת באמת תפילה כראוי, אזי גם אם עבודת ה' שלו היא עדיין שלא לשמה, הוא יודע שהאמת היא לא במקום שבו נמצאת נטיית לבו לעת כזו. זו אינה אלא החיצוניות של העניין. בפנים, ב"תוך" של זה, יש לשמה. ולכן "מתוך שלא לשמה בא לשמה" – ה"לשמה" מתפרץ מן התוך של ה"שלא לשמה" ומתגלה.

שה' יעזור שנזכה לנצל את היום המיוחד הזה של י"ט כסלו לקבל החלטות טובות, הן בקביעת עיתים ללימוד התורה כפשוטה, לחזק את לימוד הנגלה בכל מקום ודווקא לימוד ברכים, וכן את העניין המיוחד של היום הזה – לימוד פנימיות התורה, והכל מתוך אהבת רעים, וכמו שרואים כאן בהתוועדות שכולם יושבים יחד ומאוחדים בעיסוק בלימוד החסידות ובדרכי החסידות. או-אז הצורה מתגברת על החומר, הנשמה נעשית עיקר והגוף נהיה טפל. ובזכות אהבת ישראל ובזכות העניין המיוחד של פנימיות התורה, נזכה לקיום הייעוד שהבטיח המשיח לבעל שם טוב: "כשיפוצו מעיינותיך חוצה", "קאתי מר – דא מלכא משיחא", בקרוב ממש.

הראשונים של ספר התניא. לגבי השאלה מי אתה בעצמך, הנה גם כשהאויב שלך מורתע אל תחשוב שהוא איננו. אינך יודע מתי יתגלה פתאום. אפילו כשכל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה – כלומר שהם אומרים לך שלפי התנהגותך מסתבר שגם בפנים אתה טהור והיצר הרע שלך מת – אתה עדיין צריך לחשוש מהיצר הרע, מאותם הכוחות של הנפש הבהמית, שגם אם הם לא פעילים עכשיו הם יכולים מחד לחזור להיות פעילים.

ה"תוך" של ה"לא לשמה"

זה העניין שאדמו"ר הזקן מחדש לנו: שיהודי שייך לעבודת ה' אמיתית; שכל יהודי יכול להגיע למצב שעבודת ה' שלו באה מתוך התעניינות אמיתית ברצון ה'. עד כדי כך שמי שלומד חסידות ומתחנך על דרכי החסידות מבין שהפירוש של "מתוך שלא לשמה בא לשמה" הוא שגם כאשר יהודי עדיין עובד את ה' שלא לשמה, יש בזה "תוך" פנימי, ומחמתו גם ה"שלא לשמה" הוא "לשמה".

אַלאַ לראותם בלבד

ילדינו הקדושים לא נועדו "להשתמש בהם" אלא "לראותם בלבד" < מה היה הנס ביום הראשון של החג? < כל הפתילות כשרות, אפילו פתילה קומוניסטית < ולהבה אמיתית ובת קיימא מורכבת דווקא משמן ופתילה >> התוועדות מיוחדת לחג החנוכה

אנו תוהים: כיצד זה נמצא מעט טהרה וקדושה בתוך חיים מלאי מכאוב? מי יוכל להבחין ולמצוא מחט של אמת בתוך ערמת משאות שווא ומדוחים? נעלמה מאיתנו האמונה באושר, בביטחון, בידידות אמת, בקדושה ובכוחו האלוקי של כל אחד מאיתנו. תמורת זה מחלחות ללב תחושות של ציניות, זלזול ואדישות.

אך על זה אנו חוגגים חנוכה. במשך שבעת ימי החנוכה, מהיום השני והלאה, אנו מציינים את הנס שעשה ה' לאבותינו בהראותו את חיבתו לעמו ישראל בכך שפך השמן לא התכלה. אך ביום הראשון, לעומת זאת, אנו חוגגים את הנס של האומץ והכוח של נפשות ישראל ללחום עבור פך אחד של שמן טהור! אנו חוגגים את הנס שחולל הקב"ה בכך שסייע לאבותינו - שהיו יגעים מהמלחמה ואחוזי חלחלה מחילול הקודש - להפסיל שרולים ולתור במרץ אחר פך שמן טהור. זהו הנס הגדול - אנו מודים ומהללים על תעצומות העוז והגבורה שטמן ה' בנפשות ישראל לעמוד כנגד המועקות הפנימיות ולנצחן. לא לוותר על הפך הפנימי של טהרה וקדושה, שלא יכול לקבל טומאה.

המגיד ממזריטש אמר, כי אחת הסכנות הגדולות ביותר בחיים היא כשאני מתייחס למלחפש. כולי נאטם ואני הופך להיות אדיש למצבי. האש כבר לא בוערת בי. וזה היה הנס הגדול של היום הראשון: הם הניחו את התשישות בצד, והאמינו שיש עוד פך אחד של שמן שכדאי להתייגע למוצאו.

חנוכה מלמדנו כי לעולם אין לנו להתייחס נכון, החיים מביא עמהם אכזבות לא מעטות וניסיונות לא קלים, אבל לעולם לא נפסיק לחלום וללחום על עתיד טוב יותר. חנוכה מורה לנו לא להיכנע לשיתוק רגשי ונפשי, ולא לוותר על הפך היחיד שהוא שטהרתו ואצילותו לא נפגמו כלל.

שפת האם שלנו

אחת התמיהות שהעסיקו את חכמי ישראל לדורותיהם היא השאלה: מדוע לא הקדיש רבינו הקדוש מסכת במשנה לימי החנוכה? הלא ישנה מסכת המוקדשת לראש השנה, יום הכיפורים, חג הסוכות, חג הפסח וימי הפורים, ומדוע לא הובאו דיני והלכות חנוכה במשניות? ידועה התשובה שהובאה בשם כמה גדולי ישראל, שרבינו הקדוש שהיה מזרע דוד המלך הקפיד על החשמונאים שתפסו המלוכה למרות

לא, השיב הבן ביבכה. לאחר זמן מה, משלא מצאו אותי, הם פשוט התייאשו ופנו לשחק במשחק אחר בלעדי, הם כבר אינם מחפשים אותי!

שמע המגיד את דברי בנו והחל לבכות. נשא את ידיו אל על ואמר: אבינו שבשמים, הלא אתה הוא שהסתרת את עצמך וגדולתך מפני כל, אבל ההסתרה היא כל כך מוצלחת עד שילדיך התייאשו מלחפש אחרייך...

נזכרתי במעשה המופלא הזה כשהתבוננתי במסר שניתן להפיק ממנו בשייכות לחג החנוכה. חובשי בית המדרש מתחבטים מדי שנה בשנה בשאלת ה'בית יוסף' המפורסמת. ידוע סיפור חז"ל במסכת שבת (כא, ב) בסוגיא ד"מאי חנוכה": "שְׁכַּנְסוּ וְיָוִינִים לְהִיכַל טְמֵאוּ כָּל הַשְּׁמַיִם שְׁבִיכָל. וְכִשְׁנָבְרָה מְלָכוֹת בֵּית חֲשִׁמוֹנָי וְנִצְחוֹם, בְּדָקוּ וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא פֶּךְ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהָיָה מוֹנַח בְּחֹתְמוֹ שֶׁל כֶּהֱן גְּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד. נַעֲשֶׂה בּוֹ נֶס וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים". והקשה הבית יוסף (טור אורח חיים סימן תרע): "ואיכא למידק, למה קבעו שמנה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות?"

רבינו מנחם המאירי בפירושו על מסכת שבת מיישב את השאלה: "ולילה הראשון שלא היה שם נס השמן מברכין על הגאולה ועל הודאת מציאת הפך, ושאר הלילות על נס השמן".

שמעתי פעם הוספה יפה לדברי המאירי, בדרך הדרוש:

החגיגה ביום הראשון של חנוכה היא לא רק על הפלא השמימי של מציאת הפך, אלא גם על הנס האנושי - על עצם העובדה שבני ישראל תרו וחיפשו אחר שמן טהור. הלא כאשר נכנסו לבית המקדש לאחר הניצחון מצאו את המקום הקדוש חרב ומחולל, מלא פסלים ושברי כלים. במצב כה מדכא, מי מסוגל כלל לאזור כוחות ולהתחיל לחפש דווקא פך שמן טהור וחתום?

אך הם אמרו לא לייאוש, הם בחרו לחפש ואכן מצאו.

זהו גם הסיפור של כולנו כיום הזה: לעתים רבות מדי אנו מוצאים את עצמנו במקום של חוסר שלימות. שברי כלים, כוחות מנופצים לרסיסים, ממלאים את חיינו. האכזבה אוכלת בנו והיאוש מכרסם בנפשנו. במצבים כאלה, הדבר הקל ביותר הוא להרים ידיים ולהניח למלאכת ה' להתבצע על ידי אחרים.

חג החנוכה, כידוע, הוא מלשון חינוך, ולכן מוצאים אנו שמנהג ישראל בחנוכה הוא להשקיע בדרכים שונות בשיתוף הילדים במצוות ושמחת החג.

אחד המסרים המרכזיים בחינוך יכולים אנו ללמוד מנוסח "הנרות הללו":

"הנרות הללו קודש הם" - ילדינו היקרים שבהם טמון "נר ה' נשמת אדם" המאיר באור בהיר ויפהפה, קדושים הם.

"ואין לנו רשות להשתמש בהם" - חלילה לנו להשתמש בילדינו לצרכינו האישיים, כאילו הם נועדו ח"ו אך ורק להיות מכונות המייצרות עבורנו נחת... ילדינו לא ניתנו לנו מאת ה' על מנת שאנו "נשתמש בהם", כדי שהאגו שלנו יוכל להרגיש יותר טוב עם עצמו. "אה, ראו אילו ילדים טובים יש לנו. אנחנו המשפחה הכי מוצלחת בבני ברק!..."

הילדים ניתנו לנו כדי "לראותם בלבד", כדי שנוכל לראות אותם, לראות מה הם אמורים להיות, מה היכולות שלהם, לגלות את היופי והטוב שיש בכל ילד בישראל. תפקידנו הוא לראות מי הם באמת, לראות את הקדושה העמוקה והטוב הנפלא שיש בכל אחד מילדינו, ללא יוצא מן הכלל. כי כשאני יכול לראות את האור הזה שבתוכם, בכך אני מעניק גם להם את היכולת לראות את זה בתוך עצמם.

או-אז נהיה מסוגלים "להודות ולהלל לשמך הגדול", להרגיש באמת כי "אל הנער הזה התפללתי". כל נער באשר הוא יכול להוות מקור לשמחה ואושר עד אין קץ, וזאת על ידי שאנו מבחינים ומפנימים מי הם לאמיתתם של דברים. אמנם, התנאי הקודם לכך הוא שאשתחרר מכבלי הישות, הגאווה והיהירה שלי. ואז כשאסתכל על הילד שלי לא אתמקד ברגשי אכזבה ותסכול, אלא ברגש ההודאה על כך שזכיתי ויש לי מרגלית יקרה כזו, ואני רוצה בכל רגע לבצע את השליחות שלי - לעזור למרגלית זו למצוא את ההתנוצצות הייחודית שבה.

לא להפסיק לחפש

מסופר על רבי אברהם המלאך - בנו יחידו של המגיד הגדול ממזריטש - שבהיותו ילד רך פנה לאביו בבכי רב וקובלנה בפיו. במהלך משחק המחבואים ששיחק עם חבריו, הילדים חיפשו אותו ולא מצאו אותו...

- אם כן, נענה המגיד בתמיהה, אתה המנצח במשחק, הלא כן?

שלא היו מזרע דוד, ולכן לא אבה להקדיש מסכת לחג החנוכה.

וכבר הקשו על זה, שהרי החג נקבע על ידי חכמי הדור מאות שנים לפני רבינו הקדוש, בגלל הניסים העצומים שראו מן השמים בימים ההם בזמן הזה. והייתכן שבגלל כבוד המשפחה יעלים רבינו הקדוש כביכול את דיני החנוכה? ועוד זאת, הרי בית הלל הם הפוסקים שיש להדליק נרות החנוכה בדרך "מוסיף והולך", והלל היה מזרע דוד המלך ורבינו הקדוש היה שביעי להלל. ואם כן, כיצד לא חשש לפגיעה בכבוד הלל ובית הלל על ידי השמטת דיני החנוכה מהמשנה?

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ביאר הדברים בדרך זו:

כידוע, התורה שבעל פה לא ניתנה להיכתב, כי "דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן". שימור המסורה לאורך דורות רבים היה איש מפי איש, רב לתלמידו ואב לבנו. לימוד כזה נעשה בצורה חיה ומלהיבה, מה שלא יוכל להיות בלימוד איש מתוך גמירי ההקלף.

אמנם רבי יהודה הנשיא ראה בזמנו כי מחמת צוק העיתים וצרות הדור תכפו ותקפו על העם הגזירות והשמד, וישראל מתפזרים בגולה ללא תורה וללא חכמה, והוא הבין ש"עת לעשות לה' הפרו תורתך" וכתב את ששת סדרי המשנה שלא תשתכח חס ושלום תורה מישראל. אלא שמתעם זה עצמו לא כתב רבינו הקדוש דינים הנוהגים בעם ישראל מדי יום ביומו ומדי שבת בשבתו, כי הבין אל נכון שבדברים אלו לעולם יעמדו בהם ישראל. ולכן לא נכתב במשנה שיש להניח תפילין ולבכוש ציצית בכל יום, כמו גם שיש לערוך קידוש בליל שבת. שהרי מי לא ידע זאת? הלא דברים אלו חקוקים בהווייתם של כל ישראל, ולכן אין היתר לכתוב אותם, כי בלאו הכי לא ישתכחו מלבם של ישראל.

ובזה הסביר הרמב"ם בפירושו המשניות (מנחות פרק ד) מדוע לא הזכירה המשנה את ההלכות הבסיסיות של הנחת תפילין, קביעת מזוזה והברכות שמברכין עליהן, וגם לא הכניס רבינו הקדוש נוסח התפלה למשניות, כמו גם דיני הנהגת שליח הציבור. כי "לפי שהיו הדברים האלה מפורסמים בזמן חיבור המשנה, והיו עניינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל, ואין ענין מהן נפלא משום אדם, ועל כן לא ראה לדבר בהן".

כן אפשר לומר גם לענין הלכות החנוכה: המאורעות שהביאו לגס חנוכה וקביעתו לדורות התרחשו בארץ ישראל זמן לא רב כל כך לפני תקופת כתיבת המשנה, והיו צרובים כזיכרון חי וטרי בעצמותיהם של כל ישראל. משום כך סיפור החנוכה והלכותיה לא נזקקו להיכתב. אך סיפור הפורים ודיניו, לעומת זאת, אירע יותר מחמש מאות שנים לפני כתיבת המשנה, ובחזן לארץ – בפרס ומדי – ומפני כן נדרש להיכתב.

שלום ביתו עדיף

ההלכה היא שמעיקר הדין די בחנוכה להדליק נר אחד בלבד מדי יום כדי לצאת ידי חובת המצווה, אלא שהמהדרין מוסיפים נר לכל אחד מבני הבית, ומנהג ישראל כמהדרין מן המהדרין להוסיף נר אחד בכל יום.

בגמרא (שבת כג, ב) הועלתה דילמה מעניינת. מה יעשה אדם שגילה ביום שישי בשבוע כי יש בידו יכולת להדליק נר אחד בלבד, והוא צריך לבחור בין נר שבת קודש לנר חנוכה – לאיזו מצווה ישתמש בנר זה?

התשובה היא, כידוע, שנר שבת חשוב יותר מנר חנוכה. "נר חנוכה ונר ביתו, נר ביתו עדיף

משום שלום ביתו".

ולכאורה, מדוע? הלא נר חנוכה בא לזכר נס גדול ביותר שהציל את כל עם ישראל ומסורת ישראל, שהרי לולא נס חנוכה לא היה נותר בדרך הטבע כל עם ושארית מהם ח"ו. והנצחון שמסמל נר חנוכה הוא נצחון כביר שלמעלה מדרך הטבע – "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים". ולמה נדחה הוא מפני נר שבת שכל תכליתו היא ששולחן השבת יהיה מואר?

אלא שכאן טמון יסוד גדול ביהדות: ההווייה המשפחתית השלימה, "שלום ביתו", השוררת בין בני המשפחה בתוך הבית הפרטי – הוא הוא היסוד והתשתית לכל חיי האומה ונצחיותה.

זכורני כי לפני כמה שנים עשיתי שבת עם משפחתי בהרי ניו יורק. לאחר הדלקת נרות אירעה הפסקת חשמל בכל האזור ועלטה גמורה השתררה – מלבד נרות השבת שהאירו את שולחננו. ניצלתי את ההזדמנות להסביר לבני משפחתי שדווקא עתה, כשאין לנו חשמל, אנו מסוגלים להעריך את תקנת חכמים להדליק נרות שבת כדי שלא ניכשל "בעין ואבן" ולהרבות בעונג סעודת שבת. אנו יכולים להרגיש בדיוק כמו בתקופת חז"ל, ולחוות את החושך הגדול שהיה עלול לשרור בבית בעת סעודת שבת ללא אור הנרות.

המושג "שלום ביתו" אולי לא נשמע מרומם ומפתיע כמו ניצחון המלחמה של החשמונאים, ואולי אינו עושה רושם פלאי ויוצא מגדר הרגיל כנס פך השמן שדלק שמונה ימים, אבל בעינייה של התורה ערך זה חשוב ומשמעותי יותר מהנס הגדול ביותר, כי זהו הגרעין לכל בנין עם ישראל. השלום השורר בביתנו לכל אגפיו הוא יסוד הכל. אם לא שוררת אווירה של קדושה, אהבה, אחרות ונעימות בתוך חדרי הבית – חסר בעצם נשמת כנסת ישראל.

רואים אנו במוחש, שהדבר שמשפיע על נפש הילדים יותר מכל דבר אחר הוא רגש האחדות (או חס ושלום הפכה) שיש בין הוריהם ובין בני המשפחה. זו האווירה שהילד מפנים לקרבו והיא המעצבת את נפשו החל מגיל רך ביותר.

יתירה מזו: נר חנוכה נועד לפרסם את הנס לעולם כולו, ולכן מדליקים אותו "על פתח ביתו מבחוץ" או בחלון. תפקידים של נרות חנוכה הוא "פרסומי ניסא" לכל אלה הנמצאים בחוץ. לעומת זה, התפקיד של נר שבת שונה בתכלית: הוא נועד ליצור סביבה שלווה בתוך הבית עצמו. שבני הבית, ההורים והילדים, יתקשרו בנעימות וברוגע זה עם זה. על כך אומרת לנו ההלכה: אם אין לנו נר שבת בתוך הבית פנימה, כיצד נוכל להדליק נר חנוכה ברשות הרבים מבחוץ?

טעות גדולה אנו עושים לפעמים כשאנו מפקירים את החזית הפנימית עבור החזית שבחוץ. אכן החזית בחוץ עלולה להיראות מרשימה ודרמטית יותר, אבל עיקר העיקריות הוא החזית בתוך הבית. שליחות המצווה לעסוק בצרכי ציבור, אם כמנהיג רוחני, שלוחא דרבנן, ראש כולל, ראש ישיבה, ראש הקהל, משפיע ומחנך וכיוצא באלו – אלו הם תפקידים כבירים ומיוחדים שעלינו לעשות ולהשתדל לעשותם, אולם חלילה וחלילה לנו להפקיר את בני ביתנו למענם.

פתילה ושמן

בספר 'תורה אור', מבאר אדמו"ר הזקן שכל נר מורכב משלושה פרטים: להבה הנוצרת משילוב שמן ופתילה. אם יטלו ממנה אחד מהם – השמן או הפתילה – הלהבה אינה להתקיים אפילו שעה אחת. אם היינו מדליקים רק פתילה, היא הייתה בוערת לכמה רגעים ומיד נכבית. מאידך גיסא,

עם שמן בלבד אי אפשר ליצור להבה. רק בחיבור השמן והפתילה נוצרת הלהבה.

דבר זה הוא המחשה לחיי האדם:

"נר ה' נשמת אדם". הלהבה של נשמתנו חפצה גם היא להידלק ולטפס מעלה מעלה, להיות בדביקות תמידית עם "מקורא ושרשא דכולא עלמין", אך לשם זקוקים אנו לשילוב הפתילה והשמן.

ישנם יהודים יקרים האוהבים את הפתילה שבקל היא עולה באש. הם רוצים את ה"אש", את החווייה הרוחנית, את הלהט ואת הלהבה של הנפש. הם כוספים להידבק באחדות הבורא, ובתשוקה אין קץ הם מקפצים כאיילים לפני ה'.

זהו דבר נפלא, אבל כמו בפתילה – האש עולה ולאחר זמן קצר נכבית. אין בזה עקביות והתמדה.

אחרים אומרים לעומתם: עבורת ה' התמידית צריכה לעסוק ולהתמקד בדקדוקי ההלכה, בהקפדה על קיום המצוות כתיקונן בחיי היום יום. זו היא העבודה האמיתית. הם אוחזים בשיטת ה"שמן", כי השמן מביטח שהאש תימשך לזמן רב ולא תכבה.

ברם, הלא אי אפשר להבעיר שמן כשלעצמו. ובנמשל: "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", כנאמר בווהר (וידועה ראייתו הנפלאה של אדמו"ר הזקן לדברי הווהר מגמרא ערוכה בפסחים נ, א). המצוה המעשית שאני מקיים היא קודש קדשים ובכך מתמלא רצון הבורא, אבל בה-בעת אני יכול לקיימה בכל דקדוקיה בלי להרגיש את האש האלוקית.

אם כן, איך מבעיית את "נר ה' נשמת אדם"? דוקא בשילוב תמידי של הפתילה והשמן היוצר להבה בוערת למשך זמן רב. אכן, הנשמה היא הפתילה המסוגלת להתלהב ולהתלהט ברגשות אהבה ודבקות בה', אך כדי שתישאר להבה זו בביתרתה לאורך ימים ושנים נדרשת תמידיות ועקביות הבאות על ידי חיי התורה והמצוות המשולות בשמן. כי דוקא בעת שהפתילה יונקת מן השמן בעירתה איתנה ויציבה.

יכול אדם להתלהב מענין האהבה והאחוה בעולמו, אך בלי שישמור שבת כהלכתה בפרטי פרטיה לא יוכל להתאחד עם משפחתו וידידיו באופן הראוי שבוע אחר שבוע, קיץ וחורף לא יישבותו. ייתכן אמנם שיחוש רגשות מרוממים ההולכים וחולפים לפי מצב רוחו, אך אם רוצה הוא שהדברים יתמידו בו נדרש הוא לשעבד עצמו לפרטי וחוקי התורה הקדושה.

דווקא יהודי המתפלל שלוש פעמים בכל יום דרך קבע, הוא הוא המסוגל להתוות דרך לרגשות הדבקות שבו ולערוך את אהבתו לה' באופן המועיל והנכון ביותר, ולא לפי רגשות לבו גרידא בעת שמתעוררים מתרדמתם. יכול אדם להתרגש מפלאי הבריאה במסעותיו על פני הרים וגבעות, אך מתי יהפכו פלאים אלו לחלק ממשו ואמיתי מחייו? דווקא בעת שירגיל עצמו לברך "אשר יצר" בכוונה, כשיודה מדי חודש בחודשו על המאורות הטובים שברא אלוהינו, בעת שיברך לפני ששונה מכוס המים, וכמו גם כשעולה על יצועו. כל הרגליות הללו מייצרות כלים נפלאים להכיל בהם את אורות הנשמה, מידי יום ביומו, על כל נשימה ונשימה.

ברם, כשם שלא תוכל הפתילה לדלוק ללא השמן, כך לא יוכל השמן לדלוק ללא הפתילה.

כדי שלא תהיה תפילתנו כמכונת מילים החוזרת על עצמה, וכדי שלא תהיה המצווה שמקיימים אנו כ"מצוות אנשים מלומדה" – לשם כך זקוקים אנו לפתילה שבנו, לנשמה שתאחז במעשינו ותמלא אותם באור וחיות, בשמחה ובדבקות, להתענג על ה'.

לחיים, לחיים ולברכה.

"תם" ו"מועד" בנפש הבהמית שבאדם

והנה "שור" - קאי על הנפש הבהמית שבאדם, שצריך לשמור עליה שלא תעשה דבר בלתי רצוי ח"ו, ואדרבה, יש לנצל גם את כח ה"שור" שבאדם (נפשו הבהמית) לדברים של טוב וקדושה.

וכיון שגם הנפש הבהמית שבישראל היא מקליפת נוגה שיש בה טוב ורע, הרי יש בטבעה גם מדות טובות, ועוד זאת, שמצד עצם טבעה אין הנפש הבהמית שבישראל מתאוה לדברים אסורים אלא רק לתאוות היתר, כמבואר בתניא פ"ח. וזהו ענין שור תם בעבודה, והיינו כשמתאוה לדברים אסורים (שאינן זה טבעה של נפש הבהמית שבישראל) ועד שנכשל רח"ל בעבירה, שאז הרי הוא בגדר "תם". וענין "שור המועד" הוא כאשר "הרגיל בשינויו פעמים רבות", שחזור על מעשה זה כמה פעמים עד שמתרגל בו (ונעשה לו כהיתר), ש"נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו", היינו שהנהגה הבלתי רצויה נעשית אצלו כמו טבע.

והנה בדרך כלל, הסדר לבטל דין מועד בבהמה הוא על ידי ש"חזרה בה מדבר שהועדה לו... שור שהועד ליגח וחזר שלא ליגח... הרי זה תם לנגיחה, ומאימתי היא חזרתו עד שיהיו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח" (כלשון הרמב"ם), וכן הוא ברוחניות הענינים, שכדי שטבע נפשו הבהמית יחזור ל"תמותו" (שתתבטל ממנו רגילות זו) צריך להתייגע עם נפשו הבהמית לבטל תוקף תאוותיו כו' עד שמתבטל טבע רע זה (שהרגיל את עצמו בו), ועד שיוכל לבחון את עצמו שלא יפול בזה עוד פעם, על דרך מאמר חז"ל ד"תשובה גמורה" היא שבא לידו דבר שעבר בו, "באותו מקום כו'", ומכל מקום אינו נכשל.

עבודת התשובה באופן של "שינוי הרשות"

ועל זה יש הוראה ולימוד מהדין ד"רשות משנה", שיש עוד אופן לבטל דין "מועד" מנפשו הבהמית, ולהגביה מההשקעה ברע ח"ו, והוא על ידי הענין דשינוי רשות. דגם אם האדם לא עבד עם נפשו הבהמית עד שזיככו, אלא ששינה רשותו, שהשקיע את עצמו בכל מהותו בעולם חדש וקדושה, אם בלימוד התורה או בעבודת התפילה או במעשים טובים, אזי בדרך ממילא הועברה ממנו שליטת היצר בענין זה שהיה מורגל בו ו"חזר לתמותו".

וזהו תוכן הענין של אחד מדרכי התשובה - "שינוי השם", וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה "ומשנה שמו כלומר אני אחר ואינו אותו האיש שעשה אותן המעשים", שהגדר דתשובה זו הוא - שינוי הגברא. כי בדרך כלל, ענין התשובה המכפרת בא על ידי עזיבת החטא, חרטה על העבר וקבלה על להבא, וכאשר תשובה זו היא באמת (עד ל"תשובה גמורה" כנ"ל), אזי מתכפר לו עונו; אבל הענין ד"משנה שמו" הוא, דכאשר האדם משנה כללות מציאותו, וכמ"ש הרמב"ם שם "ומשנה מעשיו כולן לטובה", הרי זה שאין מענישים אותו על העבירות שעשה אינו מפני שביטל את חטאיו, אלא לפי שנעשה מציאות חדשה, "איני אותו האיש שעשה אותן המעשים" ובמילא האדם שעבר העבירות אינו לפנינו כדי להענישו. ובוזה גופא יכולים להיות ב' אופנים:

(א) שטבע נפש הבהמית לא נשתנה, אלא שמכל מקום חזר לתמותו, ובעבודה היינו שעוצם גילוי נפש האלקית, על ידי השקעתו באור הקדושה ברשות (ומדריגתו) החדשה, פועל שנפשו הבהמית תהיה כפופה לגילוי אור הקדושה, ובמילא טבע הרע (שנתרגל בו מקודם) אינו פועל בו.

(ב) אופן עמוק יותר, שנעשה כאיש חדש ממש, ש"שינוי רשות" זה, שהשקיע את עצמו בעולם הקדושה, פועל בכל עניניו באופן פנימי, עד שגם טבע נפשו הבהמית נשתנה ונודרך, שנתבטל ממנו כליל טבעו הרע, ו"חזר לתמותו", כולל הפירוש הפנימי בזה - מלשון תמימות ושלימות, שמתהפך "להיות טוב גמור, כמו יצר טוב ממש".

(על פי לקוטי שיחות חל"ו ע' 102 ואילך)

יצירת האפשרות לברר את הניצוצות מהאומות

הופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונם לישראל (ח"ב, א)

מפארן. כספיצו והחזיר התורה על כל האומות ולא קיצוהו (רש"י) לכאורה, מדוע החזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון? והרי אפילו למלאכים לא נתן הקב"ה את התורה, למרות טענתם "תנה הודך על השמים"? ומה גם שהרי גלוי וידוע לפניו שהאומות לא יקבלו את התורה?

אלא הענין בזה הוא, כי כשם שכללות הענין דמתן תורה היה דוקא למטה בעולם הזה, והיינו משום שדוקא על ידי הירידה למטה באים למדריגה נעלית יותר, לכן גם ההקדמה למתן תורה היתה באופן של ירידה למטה ביותר, ולכן החזירה על כל אומה ולשון, דאף שלא קיבלוה, הנה מצד זה גופא נעשית אצלם שייכות לתורה בדרך שלילה.

וזהו גם שהלך אצל בני עשו שלא רצו לקבל הציווי דלא תרצח, ואצל בני ישמעאל שלא רצו לקבל הציווי דלא תנאף, היינו, שגם השייכות לתורה בדרך שלילה היא בב' הקוין דחסד וגבורה שישנם בתורה, כמו שכתוב מימינו אש דת למו.

ועל ידי שייכות זו נעשה גם הבירור שלהם, וזהו שהתיר ממונן לישראל, כי נהייתה אפשרות להעלות לקדושה את ממונם של האומות.

(על פי תורת מנחם ח"ג ע' 26)

שכר המצוות אינו התכלית

אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (ח"ב, א)

תכלית בריאת האדם אינה במציאות האדם עצמו, אלא כדברי המשנה "ואני נבראתי לשמש את קוני", ומילוי תכלית זו הוא ע"י קיום המצוות בעולם הזה.

אין זאת אלא שכיון ש"אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה" זכאי האדם (שעל ידו נשלמה תכלית זו) בשכר טוב לאין קץ, ולכן בעולם הבא יזכה האדם לגילוי התענוג שהמשיך על ידי קיום המצוות.

(על פי לקוטי תורה פרשת ראה כח, ד)

גדר הדין ד"רשות משנה"

נתפקח החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו (ח"ב, א)

דקסר רשות משנה - מועד שילא מרשות זה ונכנס ליד צעלים אחרים, הרשות משנה את דין העדלתו (רש"י)

אמנם המאירי כתב בביאור דין רשות משנה, ש"יצאת השור מרשות לרשות, משנה מזלו וטבעו".

וביאור שיטת רש"י יש לומר לפי מה שכתבו התוס' (בבא בתרא כח, ב סד"ה אלא) ש"בהעדאה.. גזירת הכתוב הוא דאין נעשה מועד אלא אם כן מעידים בפניו, אפילו יתברר לו באלף עדים שהעידו על שורו בב"ד", כלומר שכל עוד שאין עדות והתראה בבית דין, אי אפשר לחייב את הבעלים נזק שלם. ולכן כעת שנכנס השור לרשותם של בעלים חדשים, צריך העדאה מחודשת לבעלים החדשים.

אבל לפי המאירי הרי זה ענין שבטבע, כי בעלים חדשים מתנהגים באופנים וסדרים חדשים, ועל ידי זה משתנה אופן הנהגת השור. ובפרט שבבעלים הקודמים נעשה שור נגח מפני העדר השמירה, הרי אפשר וקרוב לומר שהבעלים החדשים יזהרו בשמירה מעולה יותר, ועל ידי זה גופא משתנה טבע השור.